

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Grafik Tasarım Anasanat Dalı

Grafik Tasarım Yüksek Lisans Programı

**EXLIBRIS ÇALIŞMALARININ SANAT VE TASARIM
AÇISINDAN GELENEKSEL VE DİJİTAL ORTAMDA
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Aysel Arda SIREL

Öğrenci Numarası: 155110117

Tez Danışmanı

BAHATTİN ODABAŞI

İstanbul, 2019

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Grafik Tasarım Anasanat Dalı

Grafik Tasarım Yüksek Lisans Programı

**EXLIBRIS ÇALIŞMALARININ SANAT VE
TASARIM AÇISINDAN GELENEKSEL VE DİJİTAL
ORTAMDA İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

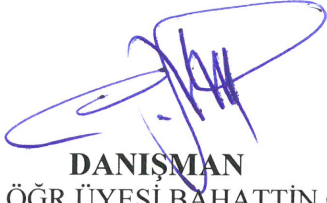
Aysel Arda SIREL

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

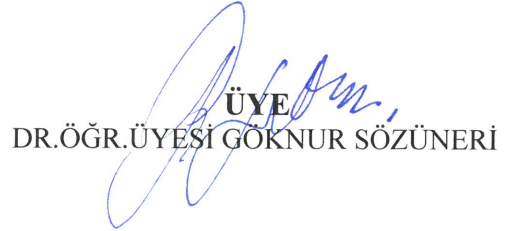
18/10/2019

Enstitümüz Grafik Tasarım Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **155110117** numaralı **Aysel Arda SIREL** “*İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği Yönetim Kurulumuzun **01.08.2019** tarih ve **2019/15** sayılı toplantısında seçilen **23.08.2019** tarihinde Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda savunmuş ve kendisine düzeltme verilmiştir. Aday, “**EX LIBRIS ÇALIŞMALARININ SANAT VE TASARIM AÇISINDAN GELENEKSEL VE DİJİTAL ORTAMDA İNCELENMESİ**” konulu düzeltilmiş tezini, tezini ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu~~/oybirliği ile **Kabul/Red** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DR.ÖĞR.ÜYESİ BAHATTİN ODABAŞI

ÜYE
DR.ÖĞR.ÜYESİ GÖKNUR SÖZÜNERİ

ÜYE
DOÇ AHMET SÜREYYA KOÇTÜRK

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Exlibris Çalışmalarının Sanat ve Tasarım Açısından Geleneksel ve Dijital Ortamda İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak, kural ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Aysel Arda SIREL

ONAY

Tezimin / raporunun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin / Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim / Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin / Raporumun ...3...yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Aysel Arda SIREL

ÖZET

EXLIBRIS ÇALIŞMALARININ SANAT VE TASARIM AÇISINDAN GELENEKSEL VE DİĞİTAL ORTAMDA İNCELENMESİ

Aysel Arda SIREL

Yüksek Lisans Tezi Grafik Tasarım Anasanat Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi BAHATTİN ODABAŞI

Temmuz, 2019 -72 sayfa

Bu araştırmanın amacı; Exlibris sanatının, sanat ve tasarım dalları ile olan etkileşimini inceleyerek, ortaya çıkan yeni sanat tasarımını tüm yönleri ile ele almak.

Latin kökenli "*Exlibris*" sözcüğünün İngilizce karşılığı "*Bookplate*" olarak yer almaktadır. Kelime olarak "...nın kütüphanesinden" ya da "...nın kitaplığından" anlamı taşır. Türkçe yazılışı ise "*Ekslibris*" şeklindedir. Exlibrisin doğuş yeri olan Almanya'da "*Bibliothekzeichen*" kelimesi de kullanılmaktadır. Bir nevi kitabın kartviziti ya da etiketi de diyebileceğimiz bu küçük boyutlu çalışmalar bir ihtiyaç olarak doğsa da zaman içinde estetik kaygılar ile yapılmış sanat eserlerine dönüşmüşlerdir.

Önceleri soylu aileler, kiliseler, ülkenin ileri gelen devlet ve bilim adamlarına ait kitapların kaybolması, çalınması ya da orijinaleri ile değiştirilmesine karşı bir önlem olarak doğan exlibris, yapıldığı dönemlerin kültürel özelliklerini günümüze kadar taşıyan, sanatçı ve sanatseverler arasında kültürel ve tarihsel bir köprü görevi üstlenen bir sanat dalı haline gelmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde bilinen en eski ve ilk örneğinin, M. Ö. 1400 yıllarında açık mavi bir fayans üzerine yapılan ve Mısır Kralı III. Amenhotep'in (diğer adıyla Firevun III. Amenhophis) kitaplığına ait olduğunu görüyoruz. Matbaanın icadından sonra ise uygulaması daha da yaygınlaşan ve başta Almanya olmak üzere birçok ülkede amatör ve profesyonel sanatçılar tarafından çeşitli baskı teknikleri ile uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye’de 2000 yılından sonra yaygınlaşan exlibris sanatının, dünyada oldukça meraklıları, hatta kitapları sadece içlerinde bulunan exlibris için satın alanlar dahi vardır. 1470’den bu yana dünya genelinde iki milyonun üzerinde exlibris, 2000’den fazla exlibris koleksiyoncusunun olduğu tahmin edilmektedir.

19.yy’dan itibaren exlibrise, tarihine ve koleksiyonculuğuna ilgi daha da artmıştır. Exlibris yapılırken, yapılan kişinin ya da ailenin ilgi alanları, bağlı oldukları hanedanın özellikleri mutlaka dikkate alınarak bir tasarım ortaya konulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Exlibris, ekslibris, resim, baskı, tasarım, grafik tasarım, kitap, mühür, damga, baskı sanatı.

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF EXLIBRIS WORKS IN TRADITIONAL AND DIGITAL ENVIRONMENTS FROM THE POINT OF ART AND DESIGN

Aysel Arda SIREL

Master's Thesis, Lesson Program Graphic Design Program

Advisor: Dr. Teaching Staff BAHATTİN ODABAŞI

July, 2019 – 72 pages

The purpose of this research is to analyze each of the new art designs that will emerge during the examination of Exlibris interaction with various disciplines of design and art.

According to reliable sources, the phrase of “Exlibris” originates from Latin and corresponds to “Bookplate” in English. It simply translates to “out of one’s library or bookshelf.” The Turkish spelling is as follows: “Ekslibris”. In Germany, where this phrase originates from, it is spelled and used as “Bibliothekzeichen”. Although these small-scaled works were born out of need, they have transformed into art pieces that have been created with aesthetic concerns but essentially, they can also be defined as a business card or a tag of a book.

In the past, exlibris merely emerged because the noble families, churches, government officials, and scientists took and applied it as a precaution against theft, counterfeits, and loss to preserve their libraries or bookshelf. However, it became an art discipline that bears the cultural characteristics of the past and a cultural and historical bridge that allows artists and art lovers to communicate with each other in a meaningful way.

According to recent researches, the oldest known employment of this practice was discovered on a light blue colored tile which was made in 1400 BCE (circa).

Archaeological evidence claims that it belonged to the personal library of pharaoh Amenhotep III. (alias Pharaoh Amenhopsis III.). After the invention of the printing press, the usage of it became widespread. Numerous amateur and professional artists began to apply it with their unique techniques, especially in Germany and other countries.

In Turkey, the art of exlibris became common after the year 2000. Today, there are many enthusiasts all over the world and there are even some who sell or purchase books only for the exlibris. Since 1470, it is predicted that there are over two million exlibris that exist and that there are approximately more than two thousand collectors. The general interest fore began to rise in the 19th century.

When making an ex libris, one of the most significant principles is to produce authentic work. Exlibris ought to be unique to the person, family or dynasty that it is made for while representing their values. During the design phase, one ought to be precise and cautious about the personal characteristics, interests, and dynasty which they are part of.

Key words: Exlibris, painting, design, graphic design, book, stamp, seal, print art.

ÖNSÖZ

Özenle seçtiğim ve çalışmaktan çok keyif aldığım exlibris konusunda kendimi geliştirmek, bilgilerimi tazelemek ve yeni bilgiler edinmek, Türkçe kaynağın oldukça kısıtlı olduğu bu konuya ilgili diğer arkadaşlarıma edindiğim bilgileri aktarabilmek adına bu çalışmayı yapmış bulunmaktayım.

Araştırma ve uygulama kısmında edindiğim bilgiler ile çalışmalarımı daha bilinçli yapacak olmaktan mutluyum.

Çalışmalarına ve eğitimime olan katkılarından dolayı, beni ilk defa “Exlibris” ile tanıştıran, Dokuz Eylül Üniversitesi Resim İş Anasanat Dalı, Grafik Tasarım öğretmenim değerli Arif Ziya TUNÇ’a, Arel Üniversitesi’nde almış olduğum iki yıllık eğitimde bilgi ve deneyimlerini bizlere aktaran sevgili hocalarıma, tezim süresince her hafta ziyaret ettiğim, exlibrisin inceliklerini öğrendiğim, çeşitli uygulamalar ile bilgilerimi pekiştiren çok değerli sanatçı ve exlibris ustası Yunus GÜNEŞ’e, en önemlisi yüksek lisans kararımı destekleyen ve beni buna teşvik eden, bugün burada olmamı sağlayan,engin bilgi ve tecrübeleri ile her gün yeni bir şeyler öğreten, bakış açımı tamamen değiştiren sevgili BAHATTİN ODABAŞI hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Aysel Arda SIREL

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Metodolojisi.....	1
1.4. Ünitelerin Planı.....	1

2. BÖLÜM

EXLIBRIS SANATININ ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL SÜRECİ

2.1. Exlibrisin Kelime Anlamı ve İşlevi.....	2
2.2. Exlibrisin Ortaya Çıkışı.....	2
2.3. Türkiye’de Exlibris.....	5

2.4. Exlibris ile İlgili Dernek ve Yayınlar.....	8
2.5. Yarışmalar.....	9

3. BÖLÜM

EXLIBRISIN TASARIM SÜRECİ

3.1. Tasarım Süreci.....	11
3.2. Deneysel Exlibris	12
3.3. Evrensel Exlibris	13
3.4. Tipografinin Exlibrisdeki Önemi.....	13
3.5. Grafik Tasarım ve Exlibris	15

4. BÖLÜM

BASKI SANATI

4.1. Baskı Nedir?.....	19
4.2. Baskının Kısa Tarihi.....	20

5. BÖLÜM

ÖZGÜN BASKI TEKNİKLERİ

5.1. Özgün Baskı Nedir?.....	24
5.2. Çukur Baskı (Gravür).....	24
5.3. Asit Kullanılan Gravür Teknikleri.....	27
5.3.1. Aside Yedirme (Etching).....	27
5.3.2. Leke Baskı (Akuatint).....	28
5.3.3. Yumuşak Yedirme (Soft Ground).....	28
5.3.4. Yüksek Yedirme (Lift Ground).....	31

5.3.5. Üzerine Kabartma Yapma (Embossing).....	31
5.4. Asitsiz Uygulanan Gravür Teknikleri.....	31
5.4.1. Kuru Kazıma (Soğuk Kazı).....	31
5.4.2. Mezzotint.....	32
5.4.3. Çukur Baskıda Kullanılan Araç Gereçler.....	32
5.4.4. Kazıma Kalemleri.....	32
5.4.5. Burin Kalem.....	35
5.4.6. Miskala (Burnisher).....	36
5.4.7. Sıyırıcı (Seraper).....	36
5.4.8. Kuru Uç (Dry Point).....	36
5.4.9. Dişli bıçak (Wiegeeisen).....	37
5.4.10. Dişli kalemler (Roultt).....	37
5.4.11. Elektrikli Motorlar.....	37
5.4.12. Tel Fırçalar.....	38
5.4.13. Metal Levhalar.....	38
5.4.14. Çukur Baskı Tekniklerinin Simgeleri.....	39
5.5. Yüksek Baskı Teknikleri.....	40
5.5.1. Ağaç Baskı.....	40
5.5.2. Ağaç Gravür.....	40
5.5.3. Linol Baskı.....	41
5.5.4. Yüksek Baskı Tekniklerinin Simgeleri.....	43
5.6. Düz Baskı Teknikleri.....	43
5.6.1. Tarihsel Gelişim.....	43
5.6.2. Litografi (Taş Baskı).....	53
5.6.3. Ofset Baskı (Ofset-Lito).....	54
5.6.4. Monotip Baskı (Monotype).....	54
5.6.5. Düz Baskı Yöntemleri Simgeleri.....	54
5.7. Şablon Baskı Resim.....	54
5.7.1. Serigrafi/Elek Baskı (İpek Baskı).....	54
5.7.2. Şablon Baskı.....	54
5.7.3. Şablon Baskı Yöntemleri Simgeleri.....	56

6. BÖLÜM

EXLIBRIS TASARIMLARINDAN ÖRNEKLER

6.1. Türk Exlibris Sanatçılarından Örnekler.....	57
6.2. Dijital Tasarım (CGD) Exlibris Çalışmalarım.....	63

7. BÖLÜM

SONUÇ

7.1. Özet.....	67
7.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı.....	68
7.3. Araştırmanın Kısıtları.....	68
7.4. Geleceğe Yönelik Çalışma Alanları.....	68
KAYNAKÇA.....	69
ÖZGEÇMİŞ.....	72

KISALTMALAR LİSTESİ

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

Y.Y.: Yüzyıl

CM: Santimetre

BKZ.: Bakınız

A.G.E: Adı Geçen Eser

İEAD: İstanbul Exlibris Akademisi Derneği

FISEA: Uluslararası Exlibris Dernekleri Federasyonu

CGD: Computer Graphic Design (Bilgisayar Destekli Tasarım)

ÜNV.: Üniversite

İST.: İstanbul

İMOGA: İstanbul Grafik Sanatları Müzesi

C: Çukur baskı / Intaglio printing

C1: Çelik oyma / Steel engraving

C2: Hakkak kalemiyle oyma (özellikle bakır üzerine) / engraving

C3: Asitle yedirme / Etching

C4: Kuru kazıma / Drypoint

C5: Akuatinta / Aquatint

P4: Tifdruk baskı / Rotogravure

X: Yüksek baskı / Relief printing (X = Xylographie)

X1: Ağaç baskı / Woodcut

X2: Ağaç oyma baskı / Wood engraving

X3: Linolyum baskı / Linocut

X4: Metal oyma baskı / Metal engraving or etching

X5: Damga baskı / Stamp (stone, rubber, etc. or relief engraving)

T: Tipografi, yazı baskısı / Typography, letterpress

L: Taş baskı- Litografi / Lithography

S: Şablon Baskı / Stencil

P7: Ofset baskı / Offset, duotone

P9: Fotografik ipek baskı /Serigraphic reproduction (photosilkscreen)

CRD: Bilgisayarla çoğaltma / Computer reproduced design

Y: Fotokopi / Photocopy, electrostatic screen printing

M: Monotip (tek tip) baskı / Monotype

B: Görme engelliler için kabartma baskı / Braille printing

MT: Karışık teknik / Mixed technique

/col.: Elle renklendirme / Hand coloured

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Gravür Kazıma Kalemleri.....	32
Tablo 2: Çelik Kalem (Burin) Örnekleri.....	35
Tablo 3: Kuru Uç Örnekleri.....	36

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 : III. Amenhetop'e Ait Exlibris, M.Ö. 1400.....	3
Şekil 2.2 : Brandenburg Ailesine Ait Exlibris, 63,5 x 63,5 mm.....	4
Şekil 2.3 : Alman Papaz Johannes Knaberg İçin Yapılan Exlibris.....	5
Şekil 2.4 : Emre Şengün'ün "SPOR" konulu Exlibris çalışmaları" 2012.....	10
Şekil 3.1 : Katharina Gilbert, Tipografik Exlibris, 2018.....	14
Şekil 3.2 : Elena Novoselova Tarafından Tasarlanan Exlibris.....	15
Şekil 3.3 : Exlibrisin Kitap İçine Yerleştirilmiş Görüntüsü.....	16
Şekil 3.4 : Exlibris Yerleştirme Örneği.....	17
Şekil 3.5 : Sticker Exlibris Örneği.....	17
Şekil 3.6 : Sticker Exlibris Örneği.....	18
Şekil 3.7 : Sticker Exlibris Örneği.....	18
Şekil 3.8 : Sticker Exlibris Örneği.....	19
Şekil 4.1 : Gutenberg ve Matbaa Makinesi.....	20
Şekil 4.2 : Johannes Gutenberg Tarafından 1455 Yılında Basılan İncil.....	21
Şekil 4.3 : Gutenberg'in Geliştirdiği Tekniğe Göre Dizilmiş Metal Harfler....	22

Şekil 4.4 : Albrecht Dürer “Melancholia” Gravür (1514).....	23
Şekil 5.1 : Lucas Cranach "Adam und Eva" (1509).....	25
Şekil 5.2 : Lucas Granach "The Rest on the Flight into Egypt" (1520).....	25
Şekil 5.3 : Albrecht Dürer"The Four Horsemen, from The Apocalypse" (1498)	26
Şekil 5.4 : Albrecht Dürer "Gergedan" Gravür (1515).....	26
Şekil 5.5 : Rembrandt "Otoportre" Gravür (1648).....	27
Şekil 5.6 : Goya “No te escaparàs” Aside yedirme baskı, Leke baskı.....	28
Şekil 5.7 : Goya "Se repulen" Aside Yedirme, Leke Baskı ve Çelik Kalem.....	28
Şekil 5.8 : Brianna Ashe Tarafından Yapılan Soft Ground Baskı Boyama İşlemi	29
Şekil 5.9 : Renklendirilmiş Tabaka Örneği.....	29
Şekil 5.10: Kumaşın Plakaya Bastırılması.....	30
Şekil 5.11: Brianna Ashe 6x6 Soft Ground Print (2010).....	30
Şekil 5.12: Donald K. Sultan "Oranges on Branches" Lift Ground Baskı Aquatint (2002).....	31
Şekil 5.13: Mıskala Örnekleri.....	35
Şekil 5.14: Sıyırıcı Örnekleri.....	35
Şekil 5.15: Dişli Bıçak.....	36
Şekil 5.16: Roulett Kalem ve Başlıkları.....	36
Şekil 5.17: Elektrikli Motor.....	37
Şekil 5.18: Tel Fırçalar.....	38
Şekil 5.19: Baskı Kalıbı Olarak Bakır ve Çinko Levhalar.....	38
Şekil 5.20: Hakan Kıran “Çatalhöyük’te Yaşam 2” 170x340 Ana Kalıp (2014).	40
Şekil 5.21: Hakan Kıran “Çatalhöyük’te Yaşam 2” 170x340 Ana Kalıp (2014).	41
Şekil 5.22: Hakan Kıran “Çatalhöyük’te Yaşam 2” 170x340 Ağaç Baskı (2014).	41
Şekil 5.23: Linol Baskı Malzemelerinden Bir Görüntü.....	42
Şekil 5.24: Çiçek Desenli Linol Tabaka Örneği	42

Şekil 5.25: Baskı Sanatçısı Rachel Newling'e Ait Linol Baskılar.....	43
Şekil 5.26: Honore Daumier “Le Gens de Justice” Litografi (1845).....	44
Şekil 5.27: Henri de Toulouse Lautrec "Moulin Rouge: La Goulue" Renkli Taş Baskı (1891).....	45
Şekil 5.28: Goya “The Famous American, Mariano Ceballos” Litografi (1825)	46
Şekil 5.29: Goya “Dibersión De España” Litografi (1825).....	47
Şekil 5.30: Goya "Plaza Partida" Litografi (1825).....	47
Şekil 5.31: Goya "Bravo Toro" Litografi (1825).....	48
Şekil 5.32 Edvard Munch "Anxiety" Litografi (1896).....	48
Şekil 5.33: Edvard Munch “Madonna” Litografi (1895-1896).....	49
Şekil 5.34: Pablo Picasso "La colombe en vol, fond noir" Litografi.....	49
Şekil 5.35: Pablo Picasso “Boğa” Litografi (1945).....	50
Şekil 5.36: Joan Miro "Litografi ve Gravür" Sergisinden Picasso'ya ait Gravür Çalışması.....	51
Şekil 5.37: Joan Miro "Litografi ve Gravür" Sergisinde Yer Alan Picasso Duvarı.....	51
Şekil 5.38: Uniq Expo Joan Miro Sergisinde, Joan Miro'nun eserlerinde en çok kullandığı Kuş, Yıldız, Güneş ve Ay Simgelerinin Kullanıldığı Eserler.....	52
Şekil 5.39: Taş Baskı için Hazırlanmış Kalıplar.....	53
Şekil 5.40: İpek Baskı Yapım Aşaması Örnekleri.....	55
Şekil 5.41: Şablon Baskı Kalıp Örneği.....	55
Şekil 6.1 : Hasip Pektas, X5 (8x11,5) 2009.....	57
Şekil 6.2 : Hasip Pektas, CGD (5,5x10) 2002.....	57
Şekil 6.3 : Hasip Pektas, CAD+P3 (8,5x6) 1996.....	58
Şekil 6.4 : Hasip Pektas, C5 (10x8) 1995.....	58
Şekil 6.5 : Yunus Güneş, Ağaç Oyma (2009).....	59

Şekil 6.6 : Yunus Güneş, Linol Baskı.....	58
Şekil 6.7 : Yunus Güneş, Ağaç Oyma (2006).....	60
Şekil 6.8 : Yunus Güneş, Ağaç Oyma (2003).....	60
Şekil 6.9 : Hakan Kıran “Söylenceler” Ağaç Baskı (2012).....	61
Şekil 6.10 : Osman Dinç, CGD (2005).....	61
Şekil 6.11 : Hatice Öz, CGD (2014).....	61
Şekil 6.12 : Vedat Çolak, İpek Baskı.....	61
Şekil 6.13 : Tezcan Bahar, CGD (2010).....	62
Şekil 6.14 : Ozan Uyanık, CGD (2008).....	62
Şekil 6.15 : Aysel Arda Sirel, CGD (2019).....	63
Şekil 6.16 : Aysel Arda Sirel, CGD (2019).....	63
Şekil 6.17 : Aysel Arda Sirel, CGD (2019).....	64
Şekil 6.18 : Aysel Arda Sirel, CGD (2018).....	64
Şekil 6.19 : Aysel Arda Sirel, CGD (2017).....	65
Şekil 6.20 : Aysel Arda Sirel, CGD (2013).....	65
Şekil 6.21 : Aysel Arda Sirel, CGD (2014).....	66
Şekil 6.22 : Aysel Arda Sirel, CGD (2013).....	66

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti

Güzel sanatlar kapsamında verilen eğitimlerde çok fazla üzerinde durulmayan ve bana göre ülkemizde hak ettiği ilgi ve değeri görmeyen “Exlibris” çalışmalarının sanatseverler ve öğrenciler arasında biraz daha yaygınlaşması ve bilgi edinilebilecekleri basılı kaynağın azlığından dolayı ufakta olsa bir katkı olabilmesi amacıyla bir kaynak hazırlamak.

1.2. Araştırmanın Amacı

Dünyada çok yaygın ve önemli olmasına karşın Türkiye’de sanatla ilgilenmeyen kesimin belki de hiçbir bilgisinin olmadığı exlibris sanatının tarihi, ortaya çıkış amacı ve sanattaki önemini araştırarak, örneklerin ışığı doğrultusunda exlibrisin yapılışı hakkında bilgi toplayarak grafik, baskı ve resim sanatlarıyla ilgilenen ve merak eden bireyler için akademik bir kaynak oluşturmak.

1.3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmada başlangıçtan sonuca kadar danışman gözetiminde düzenli çalışmalarla, exlibrisin tasarım ve tarihi açıdan irdelenmesi, sanat dalları ile nasıl bir etkileşim içinde olduğu, sınırlı sayıda bulunan basılı kitap, makale, dergiler, kataloglar ve röportajlardan oluşan kaynak taraması yapılmış olup, Türkiye’nin önemli exlibris sanatçılarından Yunus Güneş’ten alınan eğitimler sonucunda elde edilen bilgiler internet ortamındaki verilerle bir araya getirilerek oluşturulmuştur.

1.4. Ünitelerin Planı

Tez konusuyla ilgili gerekli kaynak ve bilgiler toplandıktan sonra kaynaklarda yer alan önemli bilgilerin ayrımı yapılarak tezin içeriğini oluşturacak ana ve alt başlıklar belirlendi.

2. BÖLÜM

EXLIBRIS SANATININ

ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL SÜRECİ

2.1. Exlibrisin Kelime Anlamı ve İşlevi

Exlibris kelimesini etimolojik açıdan inceleyecek olursak bu sözcüğün Latince'den geldiğini ve orijinal, asıl anlamına gelen ex ve kitap anlamına gelen liberin çoğulu librisden türemiş bir sözcük olduğunu görüyoruz.

Bu sözcüğün İngilizce 'deki karşılığı ise “Bookplate”dir, dilimize ise olduğu gibi geçmiştir. Exlibrisler kitapların iç tarafında genellikle ilk kapağında ya da ilk sayfalarında yer alan, kitabın kime ait olduğunu gösteren, sahibinin kişisel özelliklerini yansıtan küçük boyutlarda ki özgün çalışmalardır. Bir nevi kitabın tapusu olarak da adlandırabileceğimiz bu çalışmalar *'nın kitaplığından* anlamına gelmektedir.

Exlibris kitap ve kitabın sahibi arasında ki önemli bir “iz” veya “işarettir”. Kitabın mülkiyetini sanat yoluyla koruyan bu çalışmalar ödünç olarak alınan kitapların geri getirilmesi konusunda da alanı uyarıcı niteliktedir.

2.2. Exlibrisin Ortaya Çıkışı

Exlibris tarihsel gelişimi içerisinde bir aidiyet simgesinden, üzerine düşen görevden sıyrılarak kültürler arası güçlü bir sanat dalına evrilmiştir.

Tipografik ve görsel öğelerden oluşan exlibrisin, iletişim ihtiyacından doğduğunu söyleyebiliriz. Kitap sahibi ve kitabı ödünç alan kişi arasında bir iletişim aracı görevi görmektedir. Baskı resim ve grafik sanatlarının ortak paydası olan exlibris, boyutları gereği küçük çalışmalar olsa da ilettiği tarihsel mesaj ve ince işçilikleri nedeni ile güçlü çalışmalar olarak kabul edilebilir.

“İletişimin en etkili öğelerinden biri belki de en önemlisi görsel iletişimdir. Görsel iletişimde kullanılan görseller, simgeler, işaretler genellikle evrensel olduklarından konuşarak kurulabilecek iletişimden daha anlaşılır ve etkilidir (Ketenci, Bilgili 2006:256).”

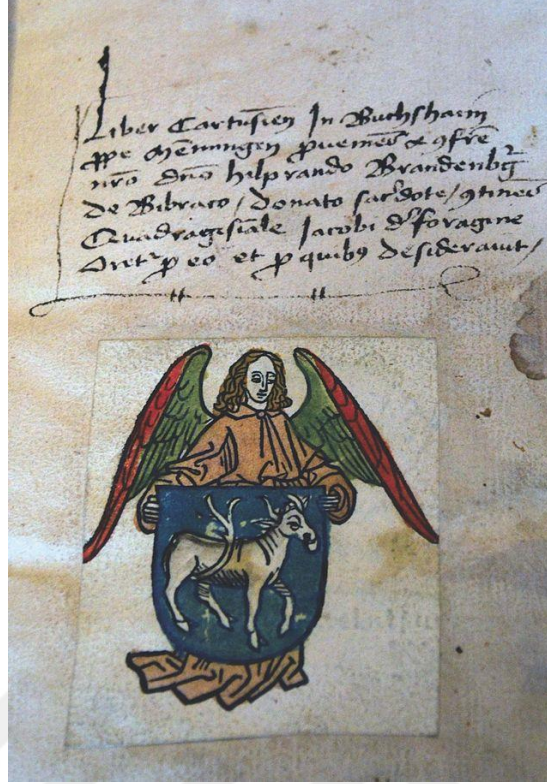
Günümüze ulaşan bilgiler ışığında kullanılan ilk exlibrisin M.Ö. 1400 yıllarında Mısır Kralı III.Amenhetop'ın (diğer adıyla Firevun III.Amenhetop) kitaplığına ait, 62 x 38 x 4.5 mm boyutunda ki mavi fayans üzerine yapılmış olan levhaların, krala ait papirüs rulolarını koruyan ağaç sandıklara takıldığı söylenir.

Şekil 2.1. III. Amenhetop'e Ait Exlibris, M.Ö. 1400.

Bir ihtiyaç olarak doğan ancak estetik normlara dayanarak yapılan bir iletişim aracı olan exlibris sonralarda sanat çalışmaları olarak kabul görecektir. Exlibrislerin yaygın olarak kullanılması ve daha sık görülmesi matbaanın icadı ile olmuştur.

“Gerçek anlamda ilk exlibrisin 15. Yüzyılın üçüncü çeyreğinde Güney Almanya’da olduğu kullanıldığı bilinir. Bunlardan bilinen iki tanesi Hildenbrand Brandenburg ve Wilhelm Von Zell isimlerine yapılmıştır. Bu çalışmalar ağaç üzerine elle boyanmış üzerinde bir söz bulunan çalışmalardır. Yazıda; “Almanya’da Buxheim Manastırı’na hediye edilmiş kitapların, sahiplerinin ruhu için dua etmeleri yazmaktadır.” (Pektaş 2014:13).”

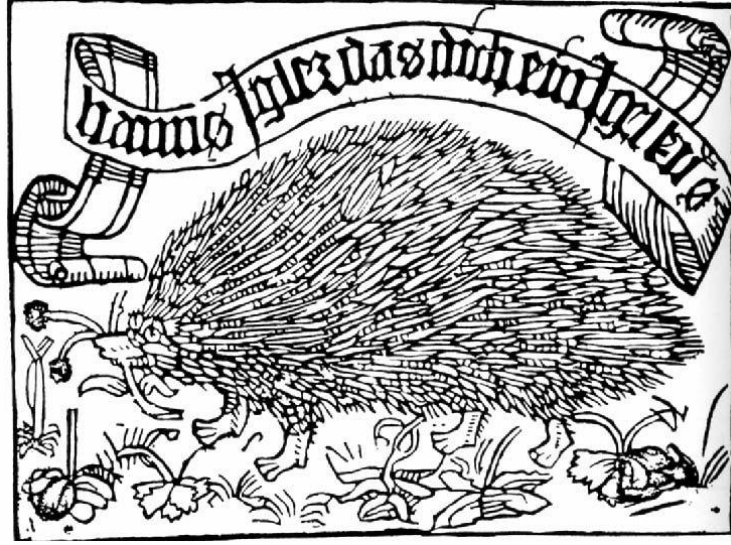
Şekil 2.2. Brandenburg Ailesine Ait Exlibris, 63,5 x 63,5 mm.

Brandenburg ailesine ait olan bu exlibriste, ailenin simgesi olan burnu halkalı bir öküzün olduğu kalkanı tutan bir melek betimlenmiştir. Exlibrisin boyutları 63,5 x 63,5 mm ebatlarındadır.

Aynı zamanlara ait bir diğer exlibris, 15. yüzyılda Güney Almanya’da kullanılan ve 1450 yıllarında “Igeler” (kirpi) lakabı ile bilinen Alman Papaz Johannes Knaberg için yapılmış, bir çiçeği ısran kirpiyi betimleyen boyutu 19 cm olan exlibristir. Exlibrisin üst kısmında “Hans Igler das dich ein Igel Kuss” yani “Hans Igler, kirpi sizi öpebilir” yazmaktadır.

16. yy. zamanında altın dönemini yaşamış diyebileceğimiz bu küçük sanat eserleri daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde de görülmeye başlandı. Birkaç örnek ile açıklayacak olursak 1500’lerin başlarında İngiltere’de Thomas Cardinal Wolsey ve 1574 yılında Sir Nocholas Bacon için yapılmıştır.

1529 senesinde Jean Bertaud ve 1574 senesinde Autun piskoposu Charles Ailleboust, 1629’da Henry Dunster ve 1642’de Stephen Daye için exlibrisler yapılmıştır.

Şekil 2.3. Alman Papaz Johannes Knaberg İçin Yapılan Exlibris.

Önceleri (1800'lü yıllara kadar) yalnızca soylu ailelerin, kiliselerin ve devlet adamlarının kitaplıklarında kullanılan exlibrisler zaman içinde alt düzey soyluların ve burjuva kesimin de kullanmasıyla yaygınlaşmıştır. Özellikle 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl sonrasında ise tamamen sanatsal değer taşıyan eserlere dönüştü.

Exlibrisler öncelikli olarak kitapları hırsızlıklara karşı ya da orijinal baskıların değiştirilmesi ve kaybolmaları önlemek yükümlülüğü taşır. Aynı zamanda kültürler nesiller arası güçlü bir bağ kuran ve o dönemin özelliklerini günümüze kadar aktaran en önemli kaynaklardandır. Exlibrisler önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte sanatı insanların dokunabilecekleri kadar yakınlarına, evlerine taşımaktadır.

2.3. Türkiye'de Exlibris

Exlibris sanatının ülkemizdeki tarihini ve yaygınlığını inceleyecek olursak; bu incelemeye Osmanlı döneminde kullanılan mühürlerden başlamak yanlış olmaz. Bu mühürleri el yazmalarında, resmi yazışmalarda, mektuplarda ve kitaplarda görmek mümkündür. Mühürler bir aidiyet sembolü olarak görülse de exlibris olarak kabul edilmez.

Ülkemizin tam anlamı ile exlibris ile tanışması ise batıdan alınan kitaplar ile olmuştur. Bu kitaplar zamanla kütüphanelere bağışlanmış ya da satılmıştır. Bu kitaplar sahaflarda karşımıza çıkmaya başlayınca Türk Halkı exlibrisi daha çok görebilme fırsatı yakalamıştır.

Şu an ülkemizde Milli Kütüphanede yerini alan 1777 yılı basımlı Almanya'dan 210 Mark karşılığı almış olduğumuz Osmanlı Tarihi kitabında exlibris görmek mümkündür.

Türkiye'de adına ilk exlibris yaptıranlar, yine o dönemin yabancı uyruklu kitapseverleridir. Üsküdar Amerikan Koleji, Robert Kolej gibi okullarda görev yapan yabancı öğretmenlerin kitaplarına exlibris yaptırdıkları, bu okulların kütüphanelerine bağışlanan kitapların iç kapaklarına bakıldığında görülebilir.

“Ülkemizin önemli araştırmacı ve yazarlarından İzzet Gündoğdu, 1985 yılında; üzerinde Tan Oral'ın bir karikatürünün ve Arapça “Yâ Kebikeç” yazısının bulunduğu bir exlibris yaptırmıştır. (Eskiden el yazması kitapları kurtlardan korumak için kenarına “böceklerin padişahı” olduğu düşünülen “Kebikeç” sözcüğü yazılırdı. Böylelikle böceklerin korkup kitaplara yanaşmayacaklarına, zarar vermeyeceklerine inanılırdı.) (Pektaş, 2014:31).”

Diğer ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de kitapseverler ve exlibrisin sanat yönüyle de ilgilenen sanat severler olduğu sürece, exlibrisin kullanımı ve üretimi her geçen yıl artarak çoğalacaktır.

“Bu kültürün yaygınlaşmasıyla birlikte çalışmalarda başlamıştır. Ülkemizde 1997 yılında Ankara'da kurulan Exlibris Derneği, 2008'den beri etkinliklerine İstanbul'da İstanbul Exlibris Derneği olarak devam etmektedir. Ülkemizde ki en kapsamlı eser olarak kabul edebileceğimiz, değerli sanatçılarımızdan Hasip Pektaş 1996 senesinde “Exlibris” kitabını çıkarmıştır.

Dünyadaki 10 müzeden biri haline gelen İstanbul Exlibris Müzesi, Işık Üniversitesi bünyesinde bulunmaktadır. 1998 yılında kurulan İstanbul Exlibris Akademisi Derneği de exlibrisin yaygınlaşması için çaba göstermektedir. Dernek, 2000 yılında “Exlibris İstanbul”, 2002 yılında “Exlibris Nazım Hikmet” adıyla yarışmalar, 2010 yılında “Exlibris Akdeniz” adıyla sergi organize etmiştir. (Pektaş, 2014:31).”

Ancak burada gözden kaçan bir şey vardır ki; ölmüş bir kişi adına ya da turizm amaçlı olarak hiçbir şekilde exlibris yapılmaz. Exlibrisin özelliği hayatta olan bir kişinin kendi adına yaptırması ve bunu yaşarken kullanmasıdır.

2000 yılından bu yana güzel sanatlar fakültelerinde yer alan değerli eğitmenlerimizin öğrencilerine exlibris sevgisini aşılayarak öğrenmeye hevesli bireyler haline getirmeleriyle, öğrencilerinde bu konuda bilgi, istek ve üretimleri artmıştır.

“Türkiye’de çalışmaları ile exlibrise gönül vermiş, ülkemize birçok uluslararası ödüller de kazandırmış olan sanatçılarımızın isimleri şu şekildedir; Yunus Güneş, Arif Ziya Tunç, Güler Akalan, Hasip Pektaş, Mürşide İçmeli, Elif Varol Ergen, Tülin Aktar, Mine Arasan, Nurgül Arıkan, Hakan Arslan, İsmail Aslan, Mehmet Aslan, Mehmet Aydoğdu, Erdal Aygenç, Durmuş Murat Bahar, Lütfiye A. Bahar, Hatice Bengisu, Nurhayat Berker, İrem Çamlıca, Hakan Erkam, Erdoğan Ergün, Ayşen Erte, Murat Ertürk, Şükrü Ertürk, İlknur Dedeoğlu, Hakan Demir, Hüseyin Demir, Salih Denli, Ali Doğan, Mine Saraç Doğan, Esra Kızır Gökçen, Canan Güldal, İsmail İlhan, Ahmet Aydın Kaptan, Serpil Güvendi Kaptan, Devabil Kara, Erkin Keskin, Yusuf Keş, Hasan Kıran, Emin Koç, Gülbin Koçak, Musa Köksal, Mustafa Okan, Gökhan Okur, Erol N. Olcay, Hatice Öz, Fatih Özdemir, Hasan Pekmezci, Sevgi Can Pekmezci, Özden Pektaş Turgut, Zülfikar Sayın, Emre Şengün, Nazan Tekbaş Tanyu (Resim 30), Sema Ilgaz Temel, Gözde Eda Tekcan, Süleyman Saim Tekcan, Handan Tepe, Ali Tomak, Ercan Tuna, Serdar Tuna, Ozan Uyanık Ve Fedail Yılmaz’dır. (Pektaş, 2014:35).”

Kısa sürede uluslar içi ve uluslararası birçok başarıya imza atmış olan sanatçılarımızın exlibris alanında sayısız sergi ve ödülleri bulunmaktadır.

2.4. Exlibris ile İlgili Dernek ve Yayınlar

Tüm dünyada exlibris sanatçıları, koleksiyoncuları ve meraklılarını bir araya getirmek için kurulmuş birçok dernek bulunmaktadır. Bu dernekler önemli çalışmalara imza atmakla beraber exlibrisin yayılması için yayınlar çıkarıp, yarışmalar da düzenlemektedir.

Çıkarılan bu yayınlar genellikle ülkenin dilinde çıkarılır ancak İngilizce, Almanca ve Fransızca'ya ait küçük özetler de yer alır. Bu konuda gelişmek, sadece kendi ülkemizde değil dünyadaki çalışmalara da göz atıp vizyonumuzu geliştirmek adına bu yayınlara ulaşmalı, ulaşamıyorsak internet sitelerinden incelemeler yapmalıyız.

Ülkemizde ise ilk exlibris derneği 1997 yılında Ankara'da kurulmuştur. Faaliyetlerine 2008'den bu yana "İstanbul Exlibris Derneği" olarak devam etmektedir. On kişi ile kurulan bu derneğin şimdi ise yüzlerce üyesi bulunmaktadır. Maslak'ta yer alan Exlibris Müzesi'nde ise 17.000'nin üzerinde eser tüm sanatseverlerin hizmetine sunulmuştur.

Uluslararası derneklere göz atacak olursak bunlardan ilk akla gelen FISAE (Federation Internationale des Societies d'Amateurs d'ExLibris) yani Uluslararası Exlibris Dernekleri Federasyonu'dur. Dünyadaki tüm ülkeleri bir araya getirmeyi amaçlayan her iki yılda bir farklı ülkelerde verdiği sayısız kongrelere imzasını atmıştır FISEAE. Bu önemli derneğin bünyesinde 33 ülkeden 43 exlibris derneği bulunmaktadır.

Amerika'da James P. Keenan editörlüğünde "Bookplates in the News" bülteniyle beraber iki yılda bir yayımlanan "Exlibris Chronicle" isimli dergi çalışmalarını sürdürmektedir.

Ülkemizde ise Prof. Dr. Hasip Pektaş tarafından toplam dört sayı olmak üzere "Exlibris Bülteni" Doç. Hatice Öz editörlüğünde ise İngilizce ve Türkçe yayınlar yapan "exlibrist.net" isimli internet dergisi yer almaktadır.

Dergi ve internet sitelerinin yanı sıra 1978 yılında basılan Angela ve Andreas Hopf'un yedi ciltlik exlibris serisi bulunmaktadır.

2.5. Yarışmalar

Exlibris sanatını daha çok kitleye tanıtmak, teşvik etmek, bilgi vermek ve ülkeler arası kültür köprüsü görevi görmeyi sağlamanın kuşkusuz en önemli kaynağı yarışmalardır.

Yarışmalar düzenlendiği ülkeye ve kültüre göre farklılıklar gösterse de genel olarak okullar, dernekler ve kurumlar tarafından düzenlenmektedir. Yarışmanın amacı, koşulları ve istenilen nitelikler açıkça belirtilmelidir. Bu tarz yarışmalarda konu sınırının olması daha çok katılım sağlayacaktır, ancak konulu bir yarışma düzenlenecekse konu dikkatlice seçilmeli, katılımcılara detaylı bir bilgilendirme sağlanmalıdır.

Yarışmalar sonunda oluşturulan kataloglar ise hem sanatçılar hem de sanatseverler için güzel bir hatıra ve bilgilendirici bir belge olarak evlerine kadar girebilmektedir. Bu yarışmalarda verilen eserler tamamen özgün yapıtlar olmalıdır.

Exlibris yarışmalarında eserin taslağı, çizimi ve fotokopileri kabul edilmez, katılımcılar buna mutlaka dikkat etmelidirler. Eserin yaratıcısının adı soyadı, kullandığı teknik, çoğaltma tekniğinin simgeleri, imzası ön yüzeyinde, exlibrisin kimin adına yapıldığı, boyutu ve sanatçının iletişim bilgileri ise arka yüzünde belirtilmelidir.

Yarışma kriterlerinde kullanılacak olan kâğıdın boyutu belirli olmalıdır. Genellikle bu ölçü 210 x 148 baskı alanı kenarının ise 130 mm'den büyük olmaması istenir. Exlibrisleri paspartulu ya da herhangi bir yüzeye yapıştırmadan göndermemekte fayda vardır.

Profesyonel kişiler tarafından hazırlanan yarışma şartnameleri ileride doğabilecek aksaklıkları önlemek amacıyla çok önemlidir.

Yarışmaların en önemli motive unsuru olan ödül kısmına değinecek olursak maddi bir karşılığı olmasa da katılımcı sanatçının özgeçmişinde yarışmada derece girmiş olmak bile yetecektir diye düşünüyorum. Bunun dışında büyük organizasyonlarda bulunan sponsorlar belirli para miktarları ile

sanatçıları onurlandırabilirler. Ödül alamayan katılımcıları ise sanata karşı kırmamak ve yeniden heveslendirmek için onur ödülleri verilebilir.

Şekil 2.4. Emre Şengün'ün "POLONYA, 6. Uluslararası Exlibris ve Küçük Grafik Formlar Yarışması'nda Mansiyon ödülü alan "SPOR" konulu Exlibris çalışmaları" 2012.

3. BÖLÜM

EXLIBRİSİN TASARIM SÜRECİ

3.1. Tasarım Süreci

Bu küçük ebatlı sanatsal çalışmalar tamamen kişiye özel hazırlanması gerektiği için, dikkatli bir tasarım süreci gerektirmektedir. Adına exlibris yapılacak olan kişinin yaşam biçimi, ilgi alanları, beklentileri ve önemli değer yargıları, eşyaları da dahil olmak üzere detaylı bir araştırma yapılmalıdır.

Bu incelemeler sonunda exlibrisin tasarım süreci başlayabilir. Uygulama alanı oldukça sınırlı olan bu çalışmalarda her şeyi yansıtmaktan ziyade kişinin en önemli yönünü yansıtacak bir görsel ya da yazı hazırlanması göz yormamak ve anlaşılabilirlik açısından daha uygun olacaktır. Çalışmaya en uygun baskı ve tasarım teknikleri belirlenip, seçildikten sonra tasarım süreci başlar ve uygulamalar başlar. Genellikle kitapların boyutları baz alınarak ölçeklendirme yapılır.

“Yarışmalarda verilen ölçü uzun kenarın 13 cm baskı kağıdının ebadının ise en fazla 21x15 cm olması istenir. Ancak kullanışlı bulunan ölçüler 5x7,5 cm olanlardır. Bu belli ölçülerin dışında farklı ölçülerde exlibrislere de rastlanmaktadır. Modern kitapları göz önünde bulunduracak olursak uzunluğu 8-10 cm boyutu genişliği 6-7 cm olan exlibrisler idealdir. (Pektaş, 2014:55).”

Teknikler ve tasarım kadar önemli olan bir diğer nokta ise baskıda kullanılacak kâğıt ve malzemelerdir. Her türlü kâğıt kullanılabilir olsa da baskı kalitesi açısından renkli kâğıtlar pek tercih edilmemektedir. Dokulu kâğıtların çalışmaları daha göz alıcı ve estetik gösterdiği ortadadır.

Bu çalışmaların kitaplara yapıştırılacağını düşünürsek kalın kâğıtlar tercih etmek hata olacaktır. Boyutlar genel bir çerçeve içinde kabul görmüş olsa da çalışma alanının dış hatlarıyla ilgili kesin bir şekil dayatması yoktur. İsteğe göre dikdörtgen, kare, üçgen ya da tamamen serbest olabilir.

Baskı adedi tamamen isteğe bağlıdır. Mühim olan baskının kaliteli olmasıdır. Çoğalttıkça bu kalitenin düşmemesine özen göstermek gerekir.

Exlibrisleri oluşturma süreci içerisinde düşünecek olursak tartışmasız resim sanatı içinde kabul edebiliriz. İşlevsel olarak ele aldığımızda ise grafik sanatlarıyla da bütünleşmektedir. Bu çalışmalarda resim ve grafiği ayıran en önemli unsur çalışmada yazıların da yer almasıdır. Exlibris için bu iki sanat arasındaki en önemli köprülerden biridir dersek yanlış olmaz.

Ortaya çıkacak eser tamamen sanatçının hayal gücü ve yeteneğine bağlıdır. Sanatçı bu anlatımında tamamen özgürdür.

Kompozisyonda mutlaka “exlibris” ya da bu anlama gelecek bir sözcük kullanmak zorunludur. Bu kelimeyi en doğru yerde ve puntoda kullanmak ise sanatçının ustalığına kalmıştır. Kendileri yaptıkları gibi kendilerinden daha usta sanatçılardan da destek alabilirler.

Yurtdışında tamamen meslek olarak kabul edilmesine karşı ülkemizde çok fazla yaygın olmaması nedeni ile bir meslek dalı olarak kabul etmek zordur. Genellikle grafik tasarımcılar, ressamalar, baskı sanatçıları kendi çalışmalarına ek olarak sipariş alırlar.

Genelde her konuda olduğu gibi yapılan araştırmalara göre erotizm de exlibris için önemli bir konudur. Belki de çekici ve esprili yaklaşıma sahip olması bu exlibrisleri işlenen diğer konulardan bir adım daha öne çıkarıyor olabilir. Erotizm konusu dışında elbette ki istenilen her konuda çalışmalar yapılabilir.

Bu konuların başında bitkiler, hayvanlar, hobiler, manzalar ve tipografik çalışmalar gelmektedir. Exlibrisler kendi içlerinde deneysel ve evrensel olarak da ayrılmaktadır.

3.2. Deneysel Exlibris

Sanatın her dalında olduğu gibi exlibrisin tasarım sürecinde de yeni fikirlere, farklı malzeme kullanımlarına ve tasarımlara açık olmak gerekir. Yaratıcılığın sonu ve uygulanacak tek bir yöntemi yoktur. Sürekli aynı tarz

alışmaları tekrar etmektense yeniliklere açık olmak sanatçı açısından da gelişebilmek bakımında önemli olacaktır.

Kolajlar, Lentiküler teknik ile (hareket ettirildiğinde farklı ve üç boyutlu görüntüler oluştuğu teknik), illüstrasyon ve animelerin birleşiminden oluşan ve daha birçok örneğin verilebileceği sayısız örnekler denenmiştir.

Bu tarz yenilikçi exlibrislere deneysel exlibris adını veriyoruz. Geleneksel yöntemlerin verdiği his daima farklı olacak olsa da zaman ve teknolojinin sürekli değişim içinde olduğu bu düzene ayak uydurmak gerekmektedir.

3.3. Evrensel Exlibris

Exlibrisin diğer bir kolu ise evrensel exlibrislerdir. Bu küçük sanat eserleri baskı yöntemleriyle yapıldığı gibi ilerleyen teknoloji sayesinde günümüzde yapışkan etiketler halinde kitapçılarda satılır hale gelmiştir.

Genelde bilgisayar destekli tasarım şeklinde yapılan bu basit tasarımı exlibrisler herkesin uzanabileceği bir ürün haline geldiyse de her ne kadar sanatçı ve tasarımcılar tarafından hazırlanıyor olsa da sanat açısından tartışmalara açık bir konudur.

Satılan bu exlibrislere satan alan kişi ismini yazdıktan sonra kolayca kitaplarına yapıştırabilir. Kişiye zel tasarımlar olmaması yönünden koleksiyoncular ilgi alanına girmezler.

3.4. Tipografinin Exlibrisdeki nemi

“Tipografi yazı aracılığı ile gerçekleştirilen grafik iletişimdir (Teker, 2003:177).” Hangi alanda olursa olsun yazı en önemli iletişim aracımızdır. Geçmiş ağlardan bu yana kullandığımız semboller uğradığı değişimler sonucu bugün ki halini almıştır.

Kendimizi ifade etmek, bir düşünceyi, duyguyu anlatabilmeyi bu gl işaretleri kullanarak yaparız.

Tipografi, grafik sanatları içinde ayrı bir sanat olarak kabul edilir. Çünkü tasarımda ve hayatta temel taşımız tipografidir, yazıyı oluşturacak karakterlerin seçimi, i ve dış boşluklar, harflerin birbirine oranları özenle ayarlanmalıdır.

Yazıyı exlibrisden ayrı düşünmek söz konusu bile değildir. Bu yüzden tasarım ve kullanılan resim kadar yazının seçimi exlibris için çok önemlidir. Tamamen kişiye ait olan el yazısı da exlibrisler de kullanılabilir.

Tasarımda bütünlüğü bozmamaya özen göstermek gerekir. Kullanılan resim ve tasarımla orantılı olmalıdır ne resmin önüne geçecek kadar büyük ne de okunamayacak kadar küçük olmalıdır.

Exlibrisler sadece tipografik olarak da tasarlanabilir. Bazen kişinin tam ismi bazen de isminin baş harfleri kullanılır. Bu özelliği ile yapılan tasarım bir logoyu çağrıştırabilir. İstenirse kaligrafik olarak da tasarımlar yapılabilir. Boşluk ve renk dengesinin düzenlemesinden sonra başarılı uygulamalara imza atılabilir.

Kil 3.1. Katharina Gilbert Tarafından Tasarlanmış
pografik Bir Exlibris, 2018.

Şekil 3.2. Elena Novoselova Tarafından Tasarlanan Exlibris

3.5. Grafik Tasarım ve Exlibris

Grafik tasarımı tanımlayacak olursak; bir ürünü tanıtmak ya da bir mesajı iletmek için kullanılan görsel iletişim sanatıdır.

“Grafik tasarım terimi ilk kez 20. yüzyılın ilk yarısında metal kalıplara oyularak yazılan ve çizilen ve daha sonra da çoğaltılmak üzere basılan görsel malzemeler için kullanılmıştır. Bugünün grafik tasarımcısı; kaligrafi sanatçılarının, baskı ustalarının ve zanaatçıların geleneğini sürdüren bir meslek grubudur (Becer 1997:33).”

Teknolojinin yaygın olmadığı eski çağlarda grafik tasarımda kullanılacak her görsel elde eskizleri yapıldıktan sonra yine elde boyanarak hazırlanıyordu. İlk örnek yapıldıktan sonra çoğaltma işlemlerine geçilebiliyordu. Günümüzde ise bir grafik tasarım elemanı teknolojinin sunduğu imkanlar ile oluşturulmak istenen herhangi bir görseli, resmi, illüstrasyonu rahatlıkla dijital ortamda yapabilmektedir.

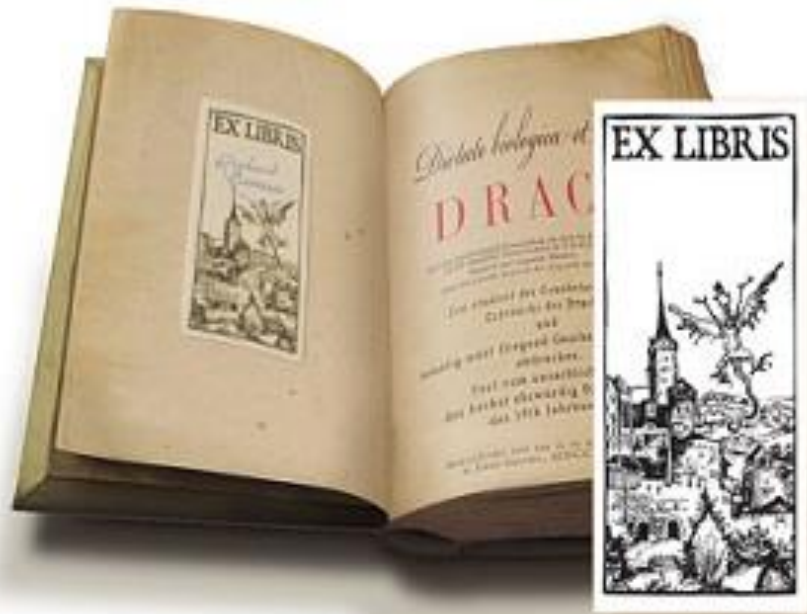
Teknolojik gelişmelerin zamandan ve üretimden tasarruf sağlasa da günümüzde herkesin programı bilmesinin yeterli olduğu, gerçek yaratıcılık ve özgünlük ilkelerinin maalesef göz ardı edildiği, çoğu zaman ön hazırlık sürecinin olmadığı daha yüzeysel ve pratik tasarımları doğurduğunu düşünüyorum.

Bu açıdan bakacak olursak eski sanatçıların büyük bir titizlik ile çalışmalarını yürüttüğü, tamamen özgün eserler yarattıklarını söyleyebiliriz.

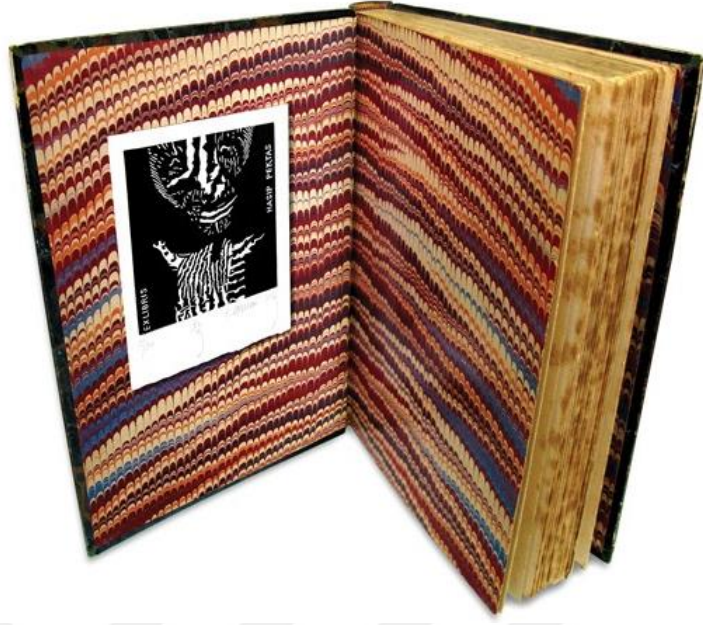
Exlibrislerin de tamamen özgünlük ilkesine dayanan içerisinde hem tipografinin hem görsel öğelerin yer aldığı tasarımlar olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bunların birer grafik tasarım aracı olduklarını söylemek yanlış olmaz.

“Exlibris için bir malzeme sınırlaması yoktur. Resim sanatının, baskı resimin, grafik tasarımın tüm olanakları exlibriste de kullanılabilir. Exlibris, tamamen estetik kaygılarla yapılan, baskı resim teknikleriyle olduğu kadar yeni teknolojiler kullanılarak da çoğaltılan ve geniş bir kitleye sanatın yayılmasını sağlayan bir disiplindir. Yaratım sürecine bakıldığında resim sanatı içinde görünür; işlevsel yanına bakıldığında ise bir grafik tasarım ürünü olarak kabul edilebilir (Pektaş, b.t).”

Maalesef günümüzde üretim süreci eskisi gibi olmayan exlibrisler, özgün baskı teknikleri kullanılmadan tamamen dijital olarak da hazırlanabiliyor. İçinde bulunduğumuz tüketim çağının getirdiği, her şeye olabildiğince hızlı erişme mottosu ile bir sanat eseri olan exlibrisler artık kitapçılarda hazır sticker şeklinde satılabilmektedir.

Şekil 3.3. Exlibrisin Kitap İçine Yerleştirilmiş Görüntüsü.

Şekil 3.4. Exlibris Yerleştirme Örneği.

Şekil 3.5. Sticker Exlibris Örneği.

Şekil 3.6. Sticker Exlibris Örneği.

Şekil 3.7. Sticker Exlibris Örneği.

Şekil 3.8. Sticker Exlibris Örneği.

4. BÖLÜM

BASKI SANATI

Bilindiği üzere exlibrisin temel taşı baskıdır. Her ne kadar bilgisayar destekli tasarımlar, değişik teknikler, kolajlar ve farklı yöntemler kullanılsa da exlibrisin doğuşundan günümüze kadar geçen zaman diliminde temel teknik baskı yöntemleridir.

4.1. Baskı Nedir?

Baskı kısaca; herhangi bir görüntü, şekil ya da yazının, kullanılacak alana bağlı olarak seçilecek, en uygun ve kullanışlı yüzeye aktarılma işlemi olarak tanımlanabilir.

Günümüzde kullanılan pek çok baskı çeşidi olmakla beraber en yaygın olanları; çukur baskı, düz baskı, yüksek baskı, şablon baskı ve dijital olmak üzere sıralanır.

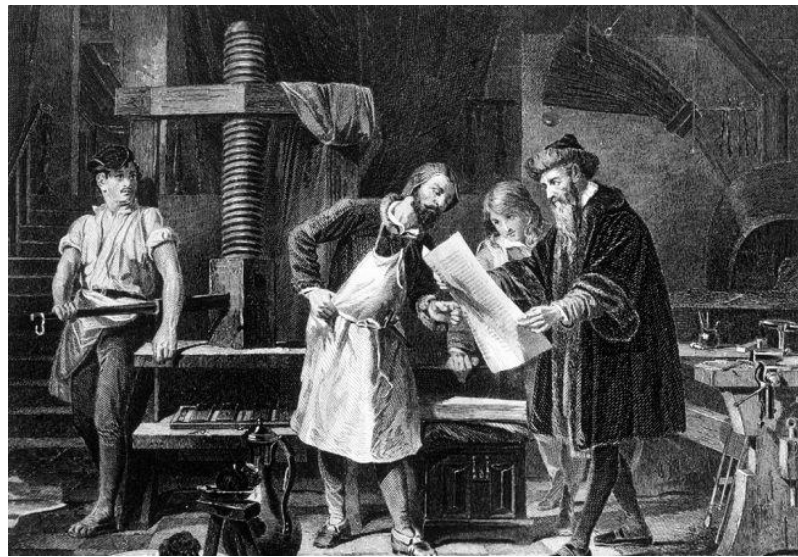
4.2. Baskının Kısa Tarihi

Görsel sanatların geçmişi Neandertaller tarafından yapılan ilk mağara resimlerine dayanmaktadır. Bunların en bilinenleri İspanya'da Altamira Mağarası'ndaki duvar resimleridir. Günlük yaşantının, korkuların, duyguların ifade edilmesinin getirdiği iç güdü ya da bir mesaj iletme isteği bu resimlerin yapılmasını sağlamıştır. Çoğu günlük yaşantı ve av sahnelerinden oluşan bu çizimler resim ve grafik sanatının da başlangıcı olarak kabul edilir.

Tarihte bilinen ilk baskı ise; Çin'in Tang Hanedanı dönemine ait olduğu düşünülen, yaklaşık 5 metrelik parşömene basılmış olan *Elmas Değerinde Vecizeler* isimli eserdir.

11. yüzyıla gelindiğinde ise Çin'de kil tabletlere oyulan harfler mürekkeple boyanarak baskıyı oluşturuyordu. Tek tek oyulan harfler birbirinde bağımsız yapılarak başka baskılar için de kullanılıyordu. Bu işlem hem zaman hem de kullanım açısından zorlu bir işlemdi. Kilin dayanıklı bir materyal olmaması ile kısa sürede kullanılamayacak duruma geliyordu.

Daha dayanıklı bir malzeme arayışı ile 1430'lu yıllarda daha dayanıklı olan tahta ile baskı yapılmaya başlandı. Bunu yapanın ise Johannes Gutenberg olduğu tahmin edilmektedir. Kitapların sadece belli bir kesime değil herkese ulaşmasını hayal eden Gutenberg, farklı bir teknik geliştirdi. Hareketli harflerden oluşan bir mekanizma geliştirdi ancak baskının net olmaması Gutenberg'i yeniden çalışmaya yöneltti.

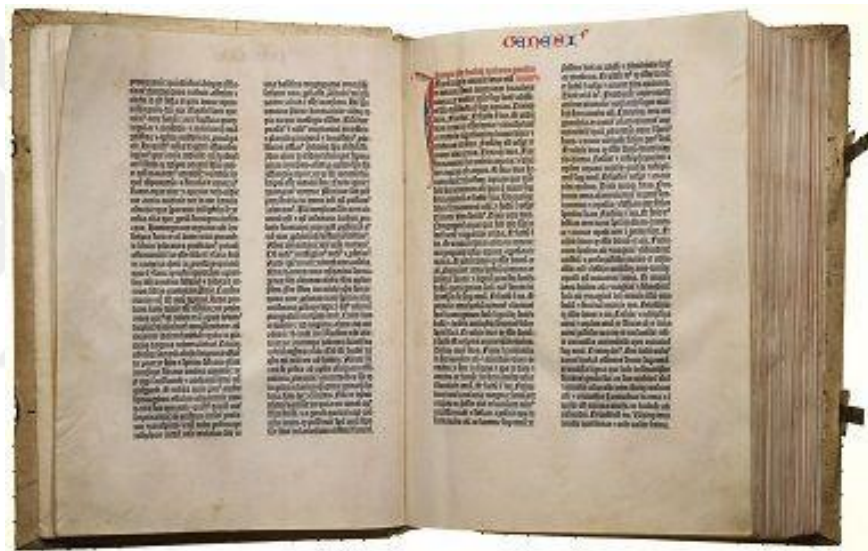

Şekil 4.1. Gutenberg ve Matbaa Makinesi.

Asıl mesleği kuyumculuk olan Gutenberg,engin malzeme ve teknik bilgisi ile bu kez ağaç yerine metal kullanmaya karar verdi.

Uzun yıllar süren çalışmaları sonucunda 1450 yılında geliştirdiği makine ile ilk kitabını bastı. Gutenberg'in icadı dünya tarihinde köklü değişimlere yol açtı. Kısa sürede Avrupa'ya yayılan baskı tekniği ile 1400'lü yılların sonunda yüzlerce matbaa kuruldu.

Kitaplara ulaşım kolaylaştıkça okuryazarlık oranı artmış, bilginin yayılması hızlanmıştı. Kitaplar artık sadece hanedanların evlerinde değil halkın evlerinde de yer alabiliyordu.

Şekil 4.2. Johannes Gutenberg Tarafından 1455 Yılında Basılan İncil.

Gutenberg'in geliştirdiği bir diğer teknik ise, Uzak Doğu'da kullanılan su bazlı mürekkep yerine yağ bazlı mürekkebin kullanılması oldu. Daha yoğun ve yapışkan olan bu mürekkebin kullanılması metal harflerden oluşan kalıpların mürekkebi kolayca tutarak baskı kalitesinin artmasını sağladı.

Şekil 4.3. Gutenberg'in Geliştirdiği Tekniğe Göre Kalıba Dizilmiş Ayrı Metal Harfler.

Tüccar, diplomat ve yazar olan William Caxton Almanya'ya yaptığı geziler sırasında gelişen baskı teknolojisi ile tanışır ve bir kitap basmaya karar verir. Böylelikle Raoul Lefèvre tarafından yazılan Recueil des Histoires de Troye'un İngilizce çevirisi basılır.

1798 yılına gelindiğinde ise baskı alanında bir yenilik daha yaşandı. Baskı maliyetlerini önemli ölçüde düşürecek olan taş baskı, Alois Senefelder tarafından icat edildi. Ofset baskının doğuşunu sağlayan bu buluş 1900'lü yıllarda ofset baskıyı meydana getirdi. Ira Washington Rubel 1903 yılında kendi taş baskı makinesini kullanırken, kâğıdı yerleştirmeye çalıştığı sırada, baskı levhasının silindire denk gelmesi sonucunda tesadüfen ofset baskıyı keşfetmiştir.

A black and white engraving depicting a woman in a long, flowing dress sitting on the ground, looking distressed with her hand to her face. A small child is sitting next to her, and a dog is lying down in the foreground. The scene is set in a room with a large, dark, rectangular object, possibly a coffin or a large box, in the background. The style is characteristic of 19th-century social reform illustrations.

Şekil 4.4. Albrecht Dürer “Melancholia” Gravür (1514).

Dürer'e ait 1514 tarihli "*Melancholia*" en bilinen gravürlerinden biridir. Hans Holbein, Gustav Klimt, Edvard Munch, Paul Klee, Marc Chagall, Pablo Picasso, Oscar Kokoschka, Kaethe Kolwitz, Alberto Giacomettigibi sanatçılar da bu isimlerden bazılarıdır.

Exlibris zaman içinde kitaba ait bir simge olmaktan çıkarak, başlı başına özgün bir grafik çalışması olarak sanat tarihinde yerini almıştır.

5. BÖLÜM

ÖZGÜN BASKI TEKNİKLERİ

5.1. Özgün Baskı Nedir?

Ne yazık ki toplumda yaygın olarak kabul görmüş üzücü bir bakış açısı vardır. Tuval üzerine yapılmış bir eserden maalesef daha değersiz ve basit görülen baskı eserler aslında hazırlanma süreci daha zahmetli olan, tüm aşamalarını sanatçının hazırladığı daha zorlu bir süreçtir.

Sanatçı, özgün baskıda kullanılacak olan materyali seçtikten sonra uygun kalıbı hazırlar, ön eskizlerini yaptıktan sonra işleme başlar ve tüm süreci takip eder. Eser oluştuğunda üretilen eser sayısını, yöntemini ve tarihini belirterek imzasını atar. Yani özgün baskı ile oluşturulan eserler sanatçının orijinal eserleridir.

Özgün baskı tekniklerinin birçok yöntemi olsa da dört ana başlıkta toplanırlar. Bunlar; çukur baskı, yüksek baskı, şablon ve düz baskıdır.

“Gutenberg’in matbaayı bulmasından günümüze teknolojik olarak kendini yenileyen baskı sistemleri günümüz yaşamının vazgeçilmezleri arasına girdi (Ketenci-Bilgili, 2006:135).”

5.2. Çukur Baskı (Gravür)

Yüksek baskının tam tersi olan çukur baskıda, aktarılabak görüntü çukur alanlardan oluşur. Bu baskı çeşidinde hazırlanacak olan plakalar özel oyma kalemleri yardım ile istenilen desen ve şekilde kazılarak oluşturulur. Metalin çukur yerlerine boya verilerek, yüksek yerler temizlenir ve pres aracılığı ile kâğıda aktarılır.

Antik Çağ’da kuyumcuların kullandıkları bakır plakanın bu baskı türünün temellerini attığını söyleyebiliriz. 15. yüzyıl Avrupası’nda kullanılmaya başlayan tekniğin iki önemli temsilcisi vardır; Alman ressam Albrecht Dürer ve Lucas Cranach. İki sanatçı, dini kitaplara yaptıkları gravür çalışmaları ile ilk eserlerini vermişlerdir. Ancak metal üzerine ilk gravür yapan büyük isim Martin Schongauer olmuştur.

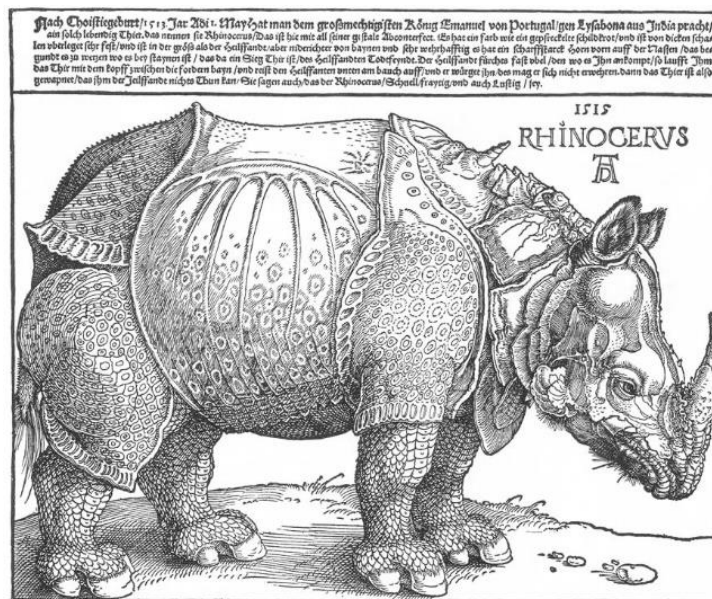
Şekil 5.1. Lucas Cranach "Adam und Eva" (1509).

Şekil 5.2. Lucas Granach "The Rest on the Flight into Egypt" (1520).

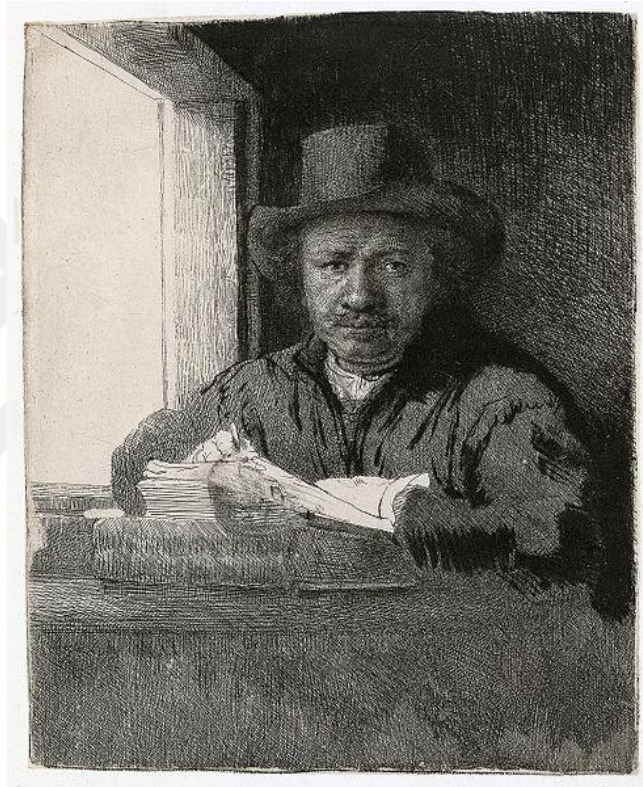
Şekil 5.3. Albrecht Dürer "The Four Horsemen, from The Apocalypse" (1498).

Şekil 5.4. Albrecht Dürer "Gergedan" Gravür (1515).

Dürer'in en meşhur gravürlerinden biri 1515 yılında yaptığı gergedan gravürüdür. Portekiz Kralı'na hediye etmek için gönderdiği gergedanın kaza sonucu ölmesi üzerine Dürer bu eseri yapar. Güçlü bir zırh içinde betimlediği gergedan tasviri sanat tarihinin en önemli baskılarından biridir.

Takip eden 17. yüzyıl zamanlarında ise sanatçı Rembrandt da bu teknik ile eserler meydana getirmiştir. Çukur baskı, gelişen teknoloji ve farklı baskı çeşitlerinin de kullanılmasıyla sanatçılar arasında oldukça yaygınlaşmıştır.

Şekil 5.5. Rembrandt "Otopotre" Gravür (1648).

Çukur baskıda uygulanan teknikler iki ana başlıkta toplamak mümkün.

5.3. Asit Kullanılan Gravür Teknikleri

5.3.1. Aside Yedirme (Etching)

Bu teknikte kullanılacak olan tabakayı direkt oymak yerine, plaka aside dayanıklı bir vernik ile kaplanır.

İstenilen görüntü, sürülen verniğin kazınması ile oluşturulur. Asit banyosuna yatırılan plakada işlenen yerler asitle dolarak çukurlar oluşturur ve gravür gibi basılır.

5.3.2. Leke Baskı (Akuatint)

Nokta serpintili bir doku elde edilen işlemde; plaka toz haline getirilmiş reçine ile kaplanır. Alttan ısı verilerek tozların eriyip yapışması sağlanır. Serpintiyi almayan yerler ise asit banyosunda siyah lekeler oluşturur. Açık ve koyu tonlamaları elde etmek için de işlem yeterli görülene kadar tekrarlanır.

Akuatint tekniği tonlama yapmak isteyen sanatçılar için vazgeçilmez bir işlem olmuştur.

Şekil 5.6. Goya "No te escaparás" Aside yedirme baskı, Leke baskı.

Şekil 5.7. Goya "Se repulen" Aside Yedirme, Leke Baskı ve Çelik Kalem.

5.3.3. Yumuşak Yedirme (Soft Ground)

Bu teknikte levhanın üzeri vazeline benzer bir madde ile kaplanır, kullanılacak olan kumaş ya da benzeri materyal levha üzerine bastırılır. Böylece kumaşın dokusu birebir baskının üzerine geçmiş olur.

Şekil 5.8. Brianna Ashe Tarafından Yapılan Soft Ground Baskı Boyama İşlemi.

Şekil 5.9. Renklendirilmiş Tabaka Örneği.

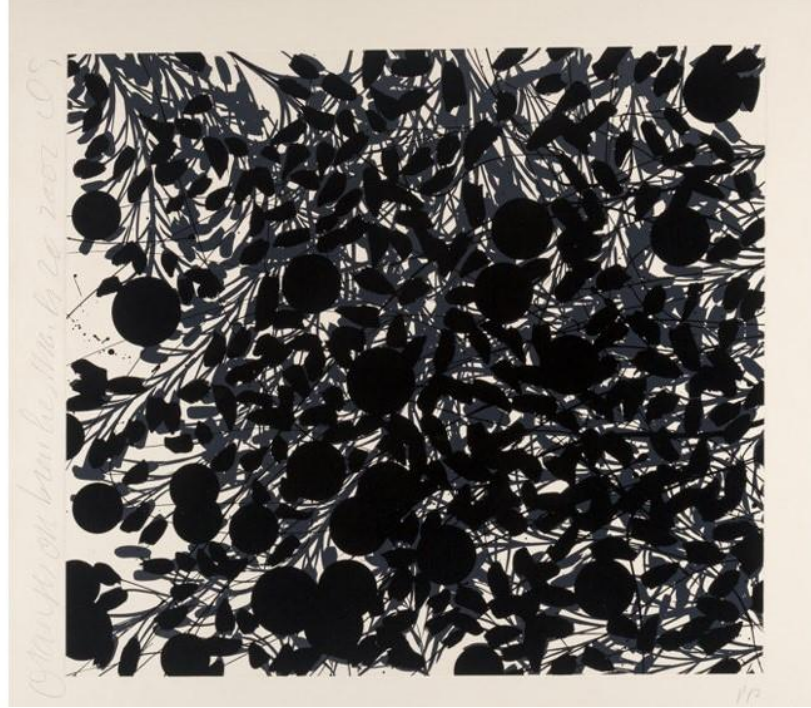
Şekil 5.10. Kumaşın Plakaya Bastırılması.

Şekil 5.11. Brianna Ashe 6x6 Soft Ground Print (2010).

5.3.4. Yüksek Yedirme (Lift Ground)

Bu baskı tekniğinde şekerle karıştırılmış çini mürekkebi fırça yardımı ile tabakaya sürülür, üzerindeki solüsyon kuruduktan sonra baskı tabakası ılık suyun içine bırakılır, zamanla karışımın içindeki şeker çözülür ve mürekkep plakadan sökülür. Metal, aside konup aşındırılarak yeni dokular elde edilir.

Şekil 5.12. Donald K. Sultan "Oranges on Branches" Lift Ground Baskı, Aquatint (2002).

5.3.5. Üzerine Kabartma Yapma (Embossing)

Bu yöntemde kabartma etkisi vermek için, plaka oyulmuş olan yerlere boya sürülmeden baskı presinden geçirilerek işlem gerçekleştirilir.

5.4. Asitsiz Uygulanan Gravür Teknikleri

5.4.1. Kuru Kazıma (Soğuk Kazı)

Sanatçı doğrudan metal plaka üstüne büren, sivri uçlu aletler ve hatta sivri uçlu vibratörle deseni çizer. Genellikle bakır levha tercih edilen teknikte asit veya kaplama malzemesi kullanılmaz.

Metal plakanın üzerine sivri uçlu aletler ile desen oluşturulur. Hafif şekilde oyulan çizginin kenarında çapaklar bırakılır. Sürülen mürekkebi oyulan çizgiler yerine bu çapaklar tutar.

Not: Bu teknikte kullanılan kalıbın özelliğine göre elde edilecek baskı sayısı değişmektedir. Bakır plakalarda yaklaşık 60, çelik yüzeyli plakalarda 100-200 adet arası ve çinko kalıplarda 25-30 civarı baskı elde edilebilir.

5.4.2. Mezzotint

Bu teknikte metal plakanın tüm yüzeyi, ince dişli özel bir aletle taranır ve metal plakanın yüzeyi taşlarla kaplanır. Bu haliyle baskı yapıldığında tüm yüzey siyah olarak çıkar. Beyaz kısımlar bu ince taşların ezilerek ve kazınarak yok edilmesiyle elde edilir. Daha az kazıma ile tonlar elde edilir. Sürecin uzun ve zahmetli olmasından dolayı bu baskı yöntemi pek tercih edilmemektedir.

5.4.3. Çukur Baskıda Kullanılan Araç Gereçler

Çukur baskıda kullanılan plaka üzerine çeşitli araçlar ile oyuntu ve çizgiler yaptıktan sonra boya ruloları ile mürekkebin yedirilmesiyle baskı oluşur. Baskı makineleri (pres) plaka üzerindeki görüntüyü kâğıda aktarır.

5.4.4. Kazıma Kalemleri

Tablo 1. Gravür Kazıma Kalemleri.

<i>Farklı uç boylarında ahşap saplı kazıma kalemleri</i>	
	

	
	
<i>Farklı uç ve yapılarda olan çelik kazıma ve parlatma kalemleri</i>	
	
	
	

	
<i>Uçları Kanallı Kazıma Kalemleri</i>	
	
	

5.4.5. Burin Kalem

Uçları yuvarlak, oval, kare, paralel olan burin kalemlerin sapları genelde düz ya da 30 derecelik bir açı ile gelmektedir. Bu kalemlerin yalnızca uçları bilenebilmektedir.

Tablo 2. Çelik Kalem (Burin) Örnekleri.

a) Çelik kalem (burin) baklava veya kare uçlu.		
b) Oval uçlu Çelik kalem		
c) Köşeli çelik kalem		
d) Yuvarlak uçlu çelik kalem (scorper)		
e) Çok uçlu çelik kalem, iki, üç ve dört çizgiyi aynı anda paralel olarak çizen çeşitleri vardır.		

Kaynak: <https://docplayer.biz.tr/3716404-Gravur-cukur-baski-teknikleri.html>

5.4.6. Miskala (Burnisher)

Yine çelikten yapılmış olan miskala, metal yüzey üzerindeki istenmeyen hafif çizgileri silmeye ve pürüzleri parlatmaya yaramaktadır.

Şekil 5.13. Miskala Örnekleri.

5.4.7. Sıyırıcı (Seraper)

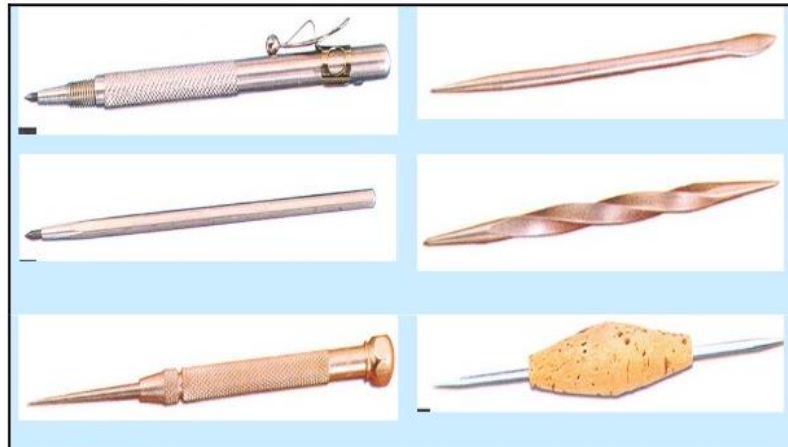
Uç kısımları üçgen ve sivri olan bu aletler yüzey üstündeki istenmeyen çizgileri sıyırmaya ve çapakları temizleme kullanılır. Raspa adıyla da bilinmektedir.

Şekil 5.14. Sıyırıcı Örnekleri.

5.4.8. Kuru Uç (Dry Point)

Tablo 3. Kuru Uç Örnekleri.

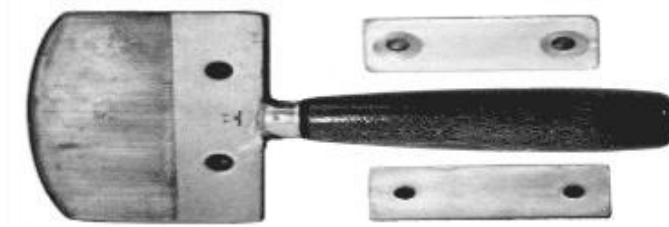

Kaynak: <https://docplayer.biz.tr/3716404-Gravur-cukur-baski-teknikleri.html>

Elmas veya elik safirden yapılan kalemlerdir.

5.4.9. Dişli Bıçak (Wiegeesen)

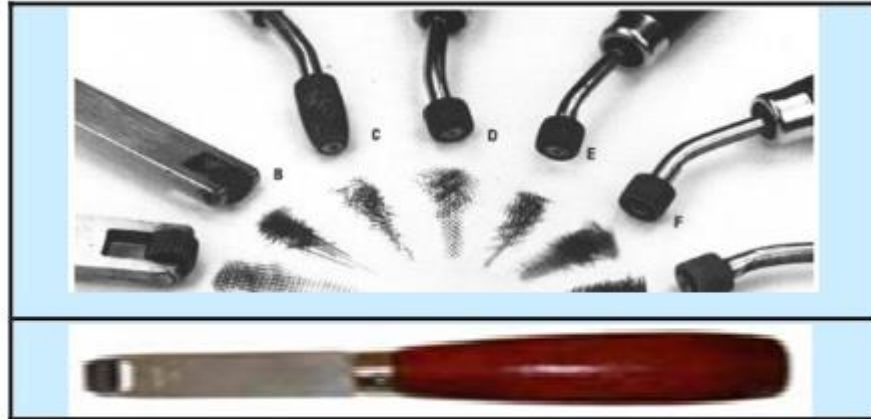
Bu bıçak, plaka üzerinde ince noktacıklar bırakmaya yaramaktadır. Mezzotint tekniğinde kullanılmaktadır.

şekil 5.15. Dişli Bıçak.

5.4.10. Dişli Kalemler (Roultt)

Bu kalemler ise metal yüzeyde doku oluşturmak için kullanılır.

şekil 5.16. Roultt Kalem ve Başlıkları

5.4.11. Elektrikli Motorlar

şekil 5.17. Elektrikli Motor.

Elektrikli motorlar kuyumcu ve kalıpcılar tarafından desen çizmek için kullanılmaktadır.

5.4.12. Tel Fırçalar

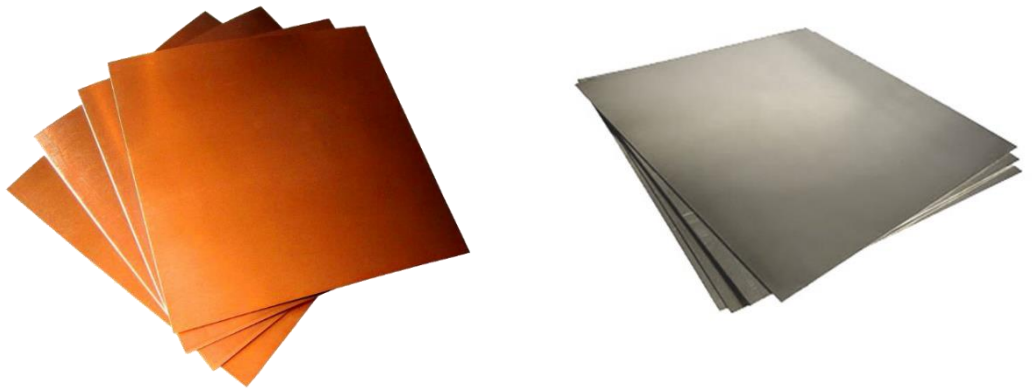
Metal levha üzerinde biriken kir ve çapakları temizlemek için kullanılan ince metal tellerden yapılan fırçalardır.

Şekil 5.18. Tel Fırçalar.

5.4.13. Metal Levhalar

Gravür baskı tekniğinde baskı kalıbı olarak kullanılan metal levhalar bakır, alüminyum ve çinko olabilirler. Çinko levhalar işlenebilme açısından diğer plakalara göre daha kolaydır.

Şekil 5.19. Baskı Kalıbı Olarak Bakır ve Çinko Levhalar.

5.4.14. Çukur Baskı Tekniklerinin Simgeleri

C: Çukur Baskı

C1: Çelik Oyma

C2: Hakkak Kalemiyle Oyma (Özellikle Bakır Üzerine)

C3: Asitle Yedirme

C4: Kuru Kazıma

C5: Akuantint

C6: Yumuşak Şekerli Yüzeyde Yedirme

C7: Mekanik Doku Yaratma

C8: Plastin Gravür

5.5. Yüksek Baskı Teknikleri

Yüksek baskı tekniği en eski baskı tekniğidir. Bu teknikte kalıp olarak linol ve ağaç kullanılmaktadır. Böylelikle hem maliyeti düşük hem de yapımı diğer baskı türlerine göre daha kolaydır.

Mantık olarak yüksekte kalan yerler boyayı alırken beyaz olması istenilen yerler oyularak kalıptan çıkartılır.

5.5.1. Ağaç Baskı

Ağacın gövdesinden paralel kesilen parçaya, sanatçı elde etmek istediği deseni işler. Ahşap yumuşak olmakla birlikte dokusundan dolayı ince çizgiler vermeye engeldir. Kullanılan ağaç cinsinin yumuşak olması nedeniyle çok fazla sayıda baskı yapılamaz.

5.5.2. Ağaç Gravür

Bu teknikte ise ağacın gövdesine dik kesilmiş bir tabaka kullanılır. Elde edilen yüzey daha sert ve sık dokuludur. Ağaç baskının tersine gravürde kullanılan ağaç cinsi sayesinde alınacak baskı sayısı artmaktadır.

Şekil 5.20. Hakan Kıran “Çatalhöyük’te Yaşam 2” 170x340 cm Ana Kalıp (2014).

Şekil 5.21. Hakan Kıran “Çatalhöyük'te Yaşam 2” 170x340 cm Ana Kalıp (2014).

Şekil 5.22. Hakan Kıran “Çatalhöyük'te Yaşam 2” 170x340 cm Ağaç Baskı (2014).

5.5.3. Linol Baskı

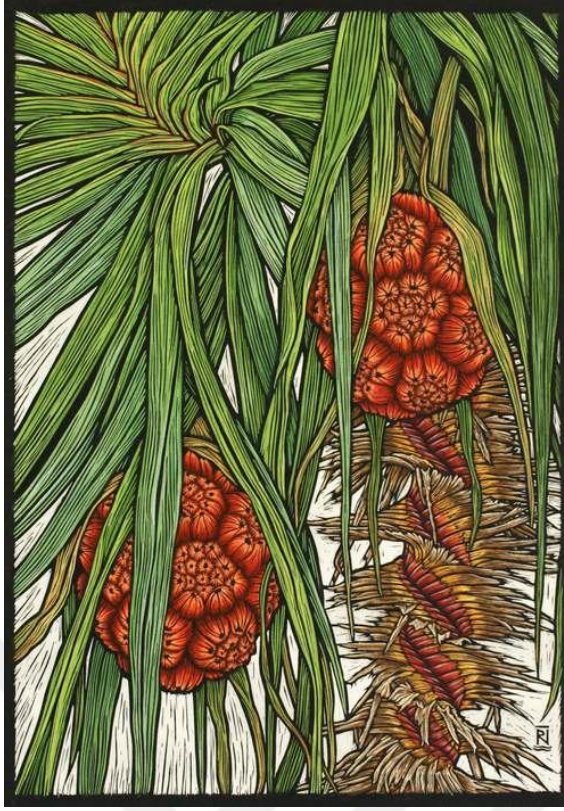
Öğretmesi ve öğrenimi diğer baskı türlerine göre daha kolay ve anlaşılır olan linol baskı, sanatçıların da en çok tercih ettikleri baskı çeşidinden biridir. Linol ya da linolyum adı verilen tabaka, özel oyma bıçakları yardımı ile oyulur. Yine oyulan yerler beyaz, yüksek yerler ise mürekkebi alarak renkli olacaktır.

Şekil 5.23. Linol Baskı Malzemelerinden Bir Görüntü.

Şekil 5.24. Çiçek Desenli Linol Tabaka Örneği.

Şekil 5.25. Baskı Sanatçısı Rachel Newling'e Ait Linol Baskılar.

5.5.4. Yüksek Baskı Tekniklerinin Simgeleri

X: Yüksek Baskı

X1: Ağaç Baskı

X2: Linolyum Baskı

X4: Metal Oyma Baskı

X5: Damga Baskı

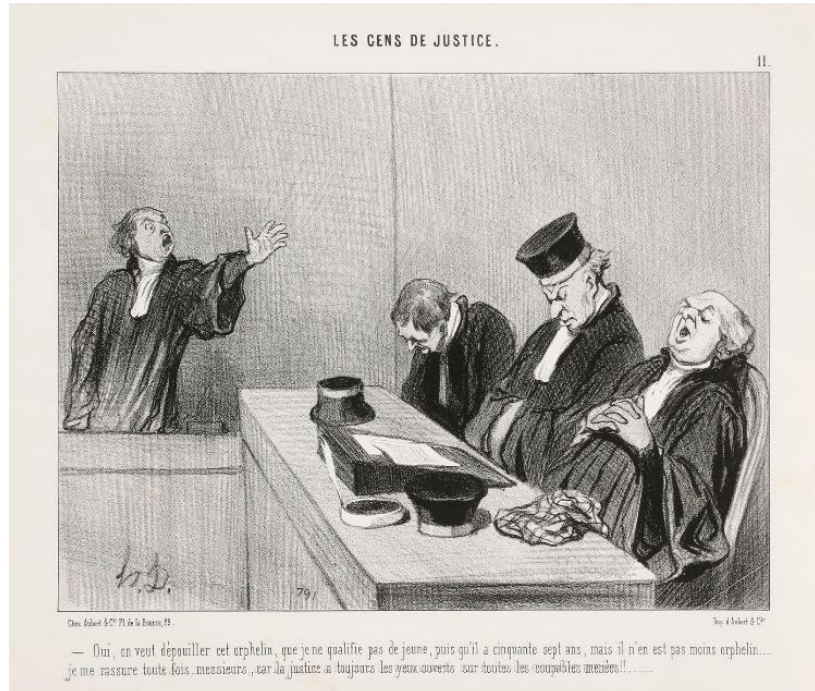
5.6. Düz Baskı Teknikleri

5.6.1. Tarihsel Gelişim

Matbaacılıkta karşımıza “*Ofset Baskı*” olarak çıkan düz baskı resim, yağ ve suyun birbirinden ayrışma prensibine dayanmaktadır. Bu baskı tekniğinde kullanılan yüzeylerde hiçbir yükseklik farkı yoktur. Çukur ve yükseklik bulunmadan, yüzey hassaslaştırılarak boya alıcı bölümler oluşturulur. Çinko, bakır, alüminyum ve taş bu yöntemde kullanılmaktadır.

Düz baskı resminin ilk kullanıldığı zamanlara dönecek olursak; aktör ve oyun yazarı Alois Senefelder tarafından 1798 yılında Litografi tekniği ilk kez kullanılmıştır.

Marsilya doğumlu ressam, heykeltıraş, karikatürist ve baskı resim sanatçısı Honore Daumier, kendisini Litografiye adayan sanatçılardan biridir. Daumier'a ait 4000'in üzerinde taş baskı eser vardır.

Şekil 5.26. Honore Daumier “Le Gens de Justice” Litografi (1845).

Düz baskı tekniklerini kullanarak, binlerce eser meydana getirmiş olan bir diğer sanatçı Fransız ressam *Henri de Toulouse Lautrec*'dir. Lautrec'in sahne sanatlarına olan ilgisi, onu yeni bir sanat formu yaratmaya itmiştir. Sahne sanatlarının reklamlarında kullanılacak olan bu yeni deneyim, sanatçının eşsiz yeteneğini renkli taş baskılar ile buluşturmasıyla oluşan posterlerdi. 1891 tarihli "*Moulin Rouge: La Goulue*" posteri Lautrec'in ilk renkli taş baskı çalışmasıdır.

Şekil 5.27. Henri de Toulouse Lautrec "Moulin Rouge: La Goulue" Renkli Taş Baskı (1891).

Ünlü dansçı La Goulue ve zamanın popüler mekânı Moulin Rouge'un reklam afişi olan bu baskı, dört renkli ve oldukça cesur bir çalışmadır.

1819'da İspanya'da ilk Litografi atölyesini kuran isim ise sanatçı Jose Maria Cardano'dur.

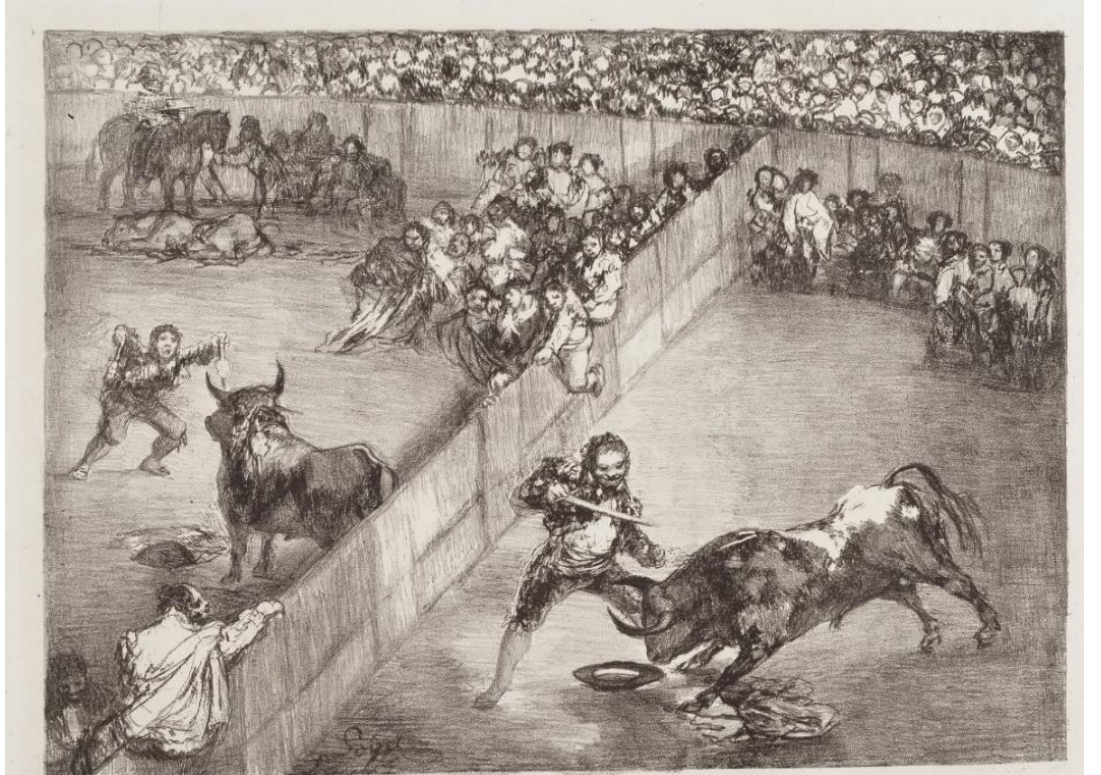
1824 yılında Fransa'ya gelen Romantizm akımının önde gelen isimlerinden olan İspanyol ressam ve gravür sanatçısı Francisco Goya, burada litografi ustası olan Cyprien Gaulon ile tanıştı. Daha önceleri de denemiş olduğu fakat olumlu sonuçlar alamadığı bu baskı tekniğini Gaulon'un yardımı ile daha başarılı hale getirir. Bu gelişiminden sonra Goya, her biri 100 edisyondan oluşan dünyaca ünlü *"The Bulls of Bordeaux"* serisini 1825 yılında tamamlamış oldu.

Şekil 5.28. Goya *"The Famous American, Mariano Ceballos"* Litografi (1825).

Şekil 5.29. Goya “Dibersi3n De Espa1a” Dokuma Kâğıdı Üzerine Litografi (1825).

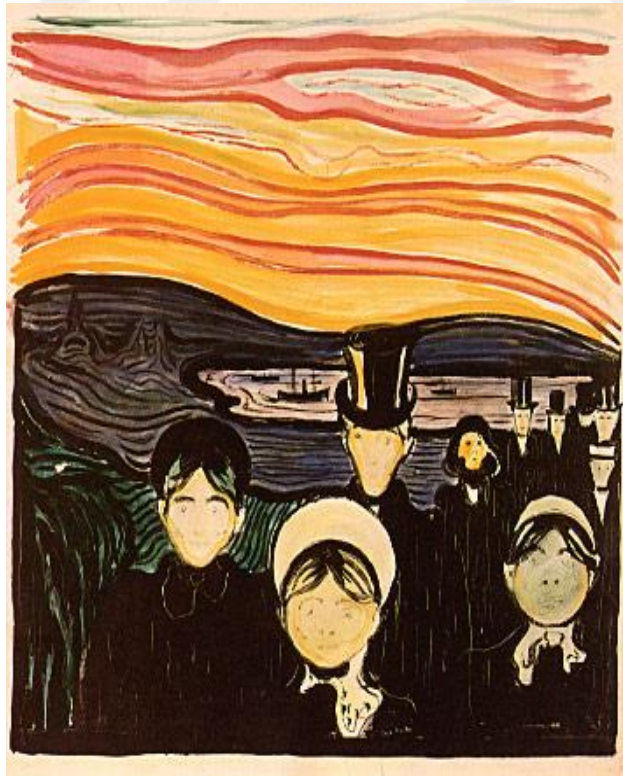

Şekil 5.30. Goya "Plaza Partida" Dokuma Kâğıdı Üzerine Litografi (1825).

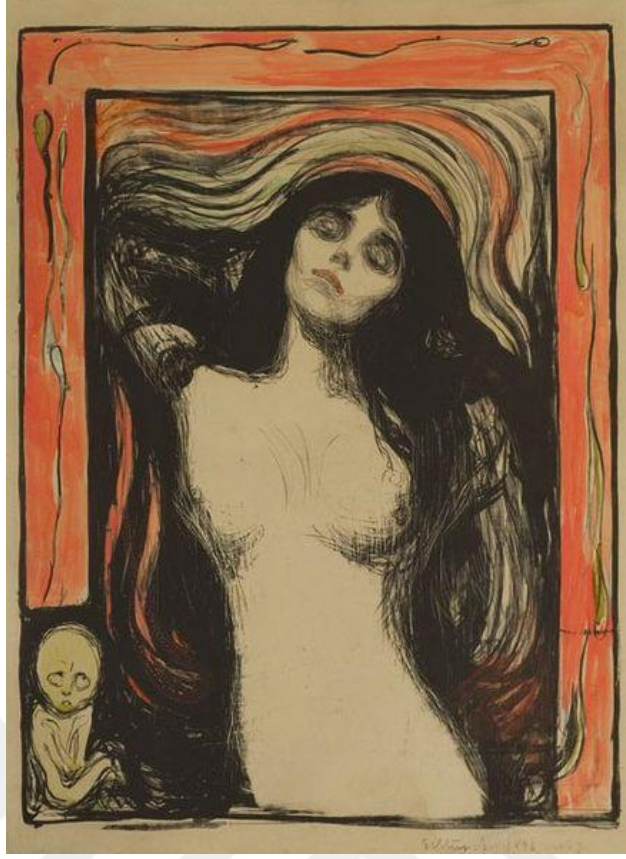

Şekil 5.31. Goya "Bravo Toro" Dokuma Kâğıdı Üzerine Litografı (1825).

Yüzyılın sonlarına gelindiğinde Empresyonizm akımının öncüsü, Norveçli ressam Edvard Munch da renkli litografik eserler vermeye başlamıştır.

Şekil 5.32. Edvard Munch "Anxiety" Lithografı (1896).

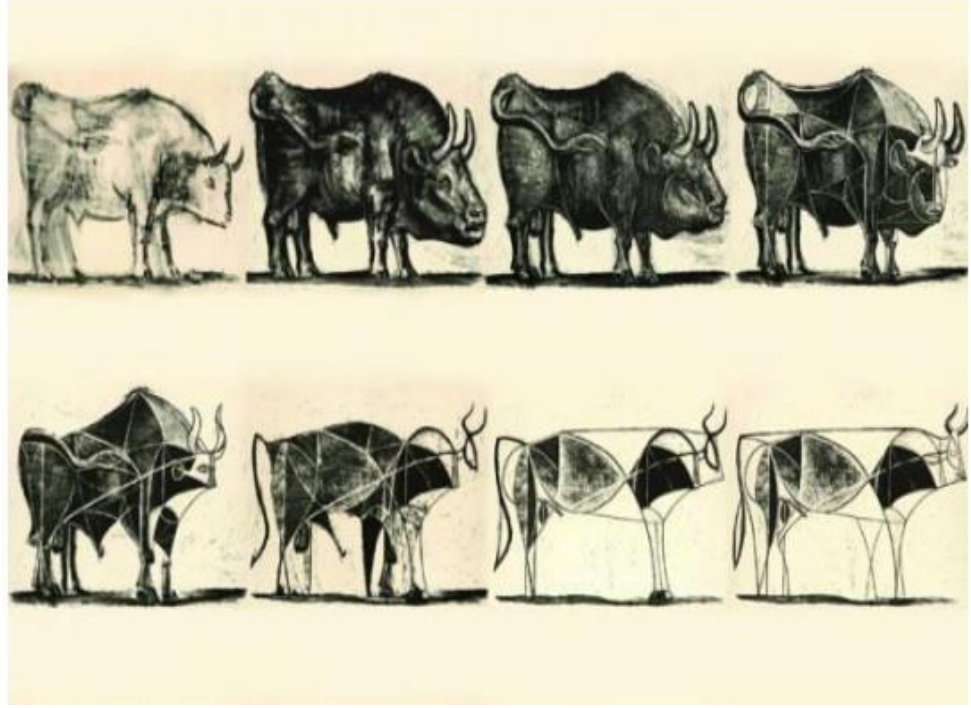
Şekil 5.33. Edvard Munch “Madonna” Litografi (1895-1896).

20. yüzyılın başlarında Pablo Picasso da litografi tekniği ile birçok eser vermiştir.

Şekil 5.34. Pablo Picasso "La colombe en vol, fond noir" Litografi.

Picasso'nun en önemli baskılarından biri 1945 yılında üretmeye başladığı “Bull” serisidir. Bu çalışmada Picasso akademik bir çizimin nasıl soyutlanabileceğini 11 baskı ile anlatmıştır.

Şekil 5.35. Pablo Picasso “Boğa” Litografisi (1945).

“Uzun ömrü boyunca neredeyse denemediği plastik sanat kalmamış on binlerce esere imza atmıştır onun yaptığı adeta bir haykırış bir isyandır. Hemen tüm eserlerinde bunu gözlemleyebiliriz. Resim yapmış, litografi çalışmış, heykel yapmış, seramik çalışmıştır. Bütün bunları, kendi sert karakteriyle yaşama sevgisinin kaynaştığı bir başkaldırmacılık (anarchisme) ile yoğurmuştur (Üstüner 1989:120).”

“Picasso, resim yüzeyiyle oylum, konuyla tuval arasında ortaya çıkan ikiliği gidermek için biçimi değiştirme, çarpıtma yapmıştır. Ritmik eğrilerin egemen olduğu ayrıntıda ve etnik eğrilerin egemen olduğu ayrıntıda düşey çizgi, koyu değerler arasında belli belirsizdir. Çaprazlar üzerine düzenlediği yapıtta sanatçı uygun, duyarlı konturların çarpıcılığına özen göstermiştir. Siyah beyazın

kesişme çizgileri anlatımı daha da güçlendirmiştir. Picasso yapıtında kendi mizacını özgü müziği duyurmaktadır (Akay, 2004: 96)."

Düz baskı resim tekniklerini kullanan ve en başarılı isimlerden biri olan Katalan sanatçı Joan Miro en çok litografi ve gravür eseri olan sanatçılardan biridir. 2018 senesinde Uniq Expo bünyesinde açılan "Joan Miro Litografi ve Gravür" adlı sergide Miro'ya ait 300'den fazla orijinal baskı bulunmaktaydı. Picasso'nun da baskılarının yer aldığı bu sergi en büyük grafik sanatları koleksiyonu olarak bilinmektedir.

Şekil 5.36. Joan Miro "Litografi ve Gravür" Sergisinden Picasso'ya ait Gravür Çalışması.

Şekil 5.37. Joan Miro "Litografi ve Gravür" Sergisinde Yer Alan Picasso Duvarı.

Şekil 5.38. Uniq Expo Joan Miro Sergisinde, Joan Miro'nun eserlerinde en çok kullandığı Kuş, Yıldız, Güneş ve Ay Simgelerinin Kullanıldığı Eserler.

5.6.2. Litografi (Taş Baskı)

Kullanılacak olan özel bir taşın hazırlanan kalıbın yüzeyi güzel bir şekilde düzeltilmelidir. Yapılacak olan desen taş zemine yağlı kalem yardımı ile çizilir ve sonrasında taş ıslatılır. Sanatçı yağlı bir kalem ve yağlı bir baskı mürekkebi kullanmalıdır. Yağlı kalem ile yapılan çizgiler suyu kabul etmeyecek, rulo ile sürülen yağlı mürekkebi ise çizgilere dolduracak böylelikle çizilen desen renkli olarak ortaya çıkacak. Bu yöntemde sanatçının her renk için farklı taş blok kullanması gerekmektedir.

Şekil 5.39. Taş Baskı için Hazırlanmış Kalıplar.

5.6.3. Ofset Baskı (Ofset-Lito)

Yine yağ ve suyun ayrışma mantığına dayanan bu baskı yönteminde taş yerine bakır, alüminyum ve çinko gibi metal kalıplar kullanılır.

Litografinin gelişmiş biçimidir. Sanatçı imgeyi doğrudan metale çizip boyayarak bu tekniği taş baskıda olduğu gibi kullanır.

5.6.4. Monotipi Baskı (Monotype)

Bu baskı yönteminde baskıdan sadece bir adet yapılmaktadır. Pürüzsüz bir yüzeye boya ile desen çizilir ve kâğıda aktarılır.

5.6.5. Düz Baskı Yöntemleri Simgeleri

L: Litografi / Taş Baskı

L1: Aauqlitography

L2: Transfer Taş Baskı

L3: Ofset Çinkosuyla Baskı

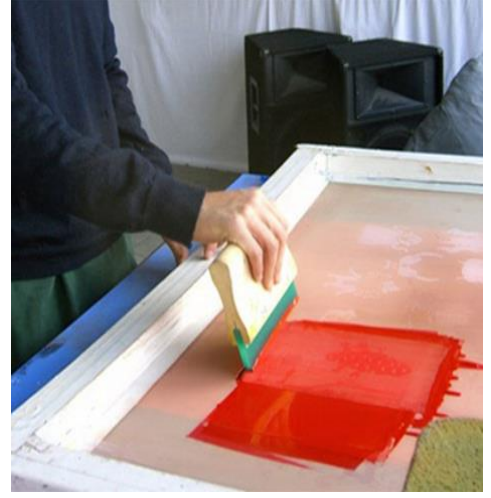
L4: Alüminyum Baskı

5.7. Şablon Baskı Resim

Geçmişî mağara resimlerine kadar dayandığı düşünölen şablon baskı yüzyıllar boyunca Çin ve Japonya'da kumaşlara baskı yapmak için kullanılmıştır. Bu baskı yöntemi *Serigrafi* ve *Filmdruck* olarak da karşımıza çıkar.

5.7.1. Serigrafi / Elek Baskı (İpek Baskı)

Tahta bir çerçeveye gerilen özel ipek kumaşın üzerine baskı gerçekleştirilir. Altında kalan kâğıda ise desen aktarımı yapılır. Baskı yapılacak kısımlar açıkta bırakılır, diğer kısımlar ise boya almaması için maskelenir. Açık bırakılan kısımlardan boya, kumaşın ince dokusundan geçerek kâğıda aktarılır. Her farklı renk desen için ayrı ipek kalıplar yapılması gerekmektedir.

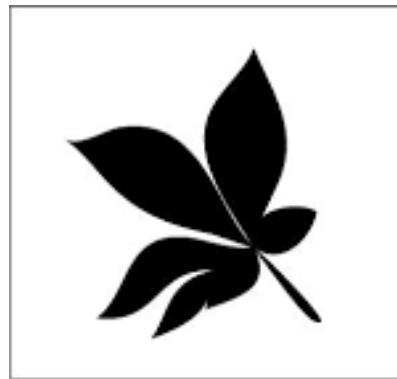
Şekil 5.40. İpek Baskı Yapım Aşaması Örnekleri.

5.7.2. Şablon Baskı

Stencil olarak da adlandırılan şablon baskı oldukça basit ve kullanılan malzemeye göre ucuz bir baskı çeşididir. İstenilen desen kâğıt, karton, metal gibi yüzeyler üzerine çizilir ve keserek çıkarılır. Elde edilen şablona boya verildiğinde kumaş, kâğıt, ahşap eşyalar, duvar gibi istenilen her yüzeye aktarımı yapılır.

Şablon baskıda kalıp iki şekilde hazırlanır;

- Hazırlanan resim içi boyanacak biçimde (dişi kalıp)
- Hazırlanan resim dışı boyanacak biçimde (erkek kalıp)

DİŞİ KALIP

ERKEK KALIP

Şekil 5.41. Şablon Baskı Kalıp Örneği.

5.7.3.Şablon Baskı Yöntemleri Simgeleri

S: Şablon Baskı

S1: İpek Baskı

S2: Boyama Şablonla Baskı

S3: Balmumu Kağıtla Baskı

6.3.7. Diğer Simgeler

CGD: Bilgisayar Destekli Tasarım

M: Monotip (Tek Tip) Baskı

B: Görme Engelliler için Kabartma Baskı

MT: Karışık Teknik

TNC: Sınıflama Dışı Teknik

4 /: Kalıp Sayısı (4/C3 kalıplı çukur baskı)

/ 2: Renk Sayısı (S/ 2: iki renkli serigrafi baskı)

/col: Elle Renklendirme

6. BÖLÜM

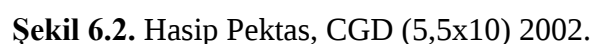
EXLIBRIS TASARIMLARINDAN ÖRNEKLER

Kitabın etiketi de diyebileceğimiz bu baskı resimler bir sanat eseri olmasının yanı sıra temelinde bir iletişim aracıdır. Kitap ve sahibi arasında bir bağ kurar. Yapılma amacı ile de kitabı ödünç alacak kişiye “bu kitabın x kişisine ait olduğunu ve geri getirmesi gerektiğini” iletir.

Bir bakıma kişisel ihtiyaçlardan doğduğunu söyleyebileceğimiz bu küçük ebatlı çalışmaların en büyük özelliği yapıldığı kişiyi tanıtmayı, kullanılan tipografi, desen ya da illüstrasyonlar ile kişi hakkında bilgi vermesidir. Örneğin; soylu bir aile için yapılan bir exlibrisde o hanedana ait arma kullanılabilir. Kişisel exlibrislerde ise tasarımı isteyen kişinin verdiği bilgiler doğrultusunda onu anlatan ya da sevdiği şeylerden yola çıkarak bir tasarım oluşturulur.

Exlibrisin oluşturulma yöntemlerine bakıldığında resim sanatının içerisinde yer alır, üstlendiğı göreve bakıldığında ise bir grafik tasarım ürünüdür. Ancak tasarımın içerisine tipografinin girmesiyle resim sanatından ayrılmaktadır. Exlibris aslında tasarım ilkelerine dayalı estetik kaygılar ile yapılmaktadır; denge, uyum, oran orantı ve uyum vardır. Böylelikle sanat eseri sınıfına girebilmektedir. Kitap içerisinde yer alan bu küçük çalışmalar zaman içerisinde kitapların içinden çıkarak müzelerde, yarışmalarda sergilenmeye başlanmıştır.

3. bölümde bahsettiğimiz değerli Türk exlibris sanatçılarından örnekler gösterilecektir.

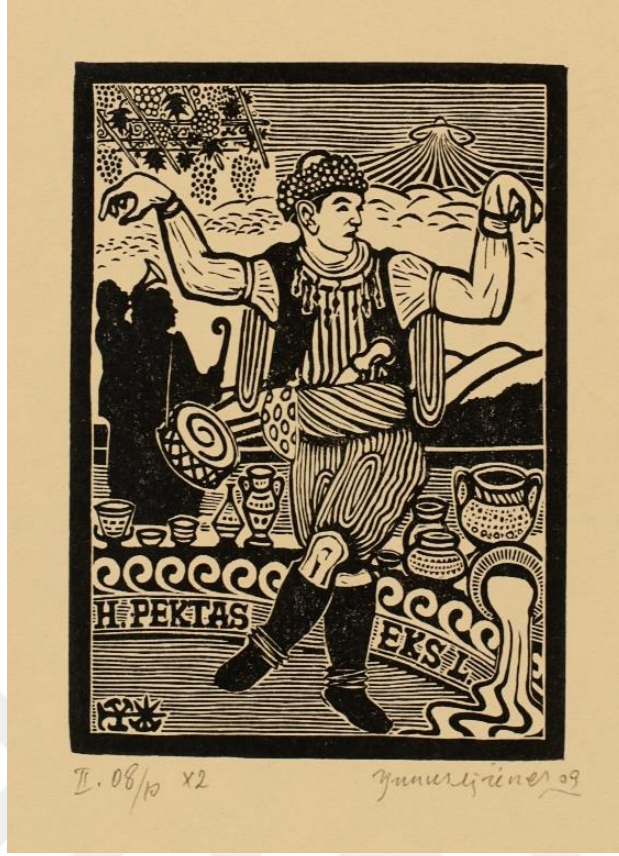

Şekil 6.4. Hasip Pektas, C5 (10x8) 1995.

Şekil 6.3. Hasip Pektas, CAD+P3 (8,5x6) 1996.

Şekil 6.5. Yunus Güneş, Ağaç Oyma (2009).

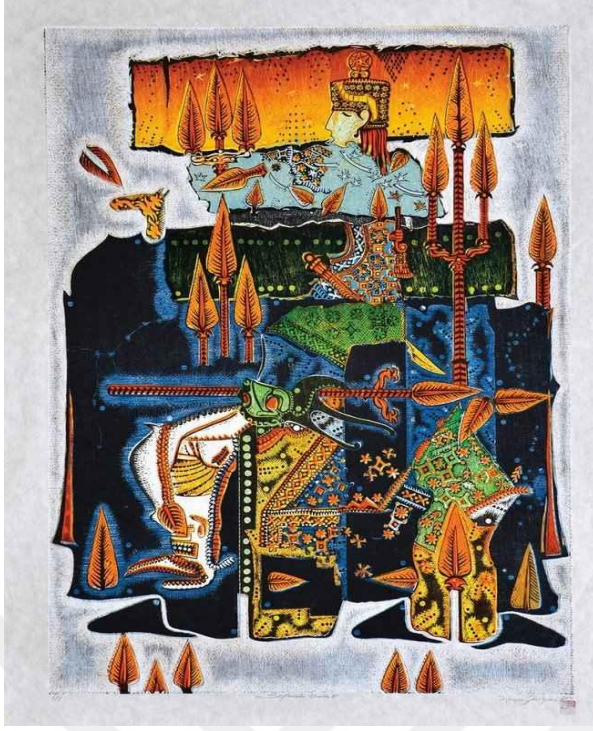
Şekil 6.6. Yunus Güneş Linol Baskı.

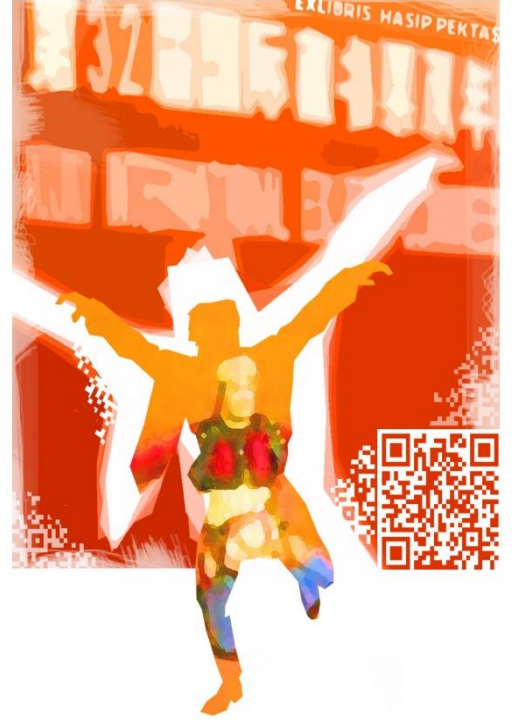
Şekil 6.7. Yunus Güneş Ağaç Oyma (2006).

Şekil 6.8. Yunus Güneş, Ağaç Baskı (2003).

Şekil 6.9. Hakan Kıran “Söylenceler”
Ağaç Baskı (2012).

Şekil 6.10. Osman Dinç CGD (2005).

Şekil 6.11. Hatice Öz CGD (2014).

Şekil 6.12. Vedat Çolak, İpek Baskı.

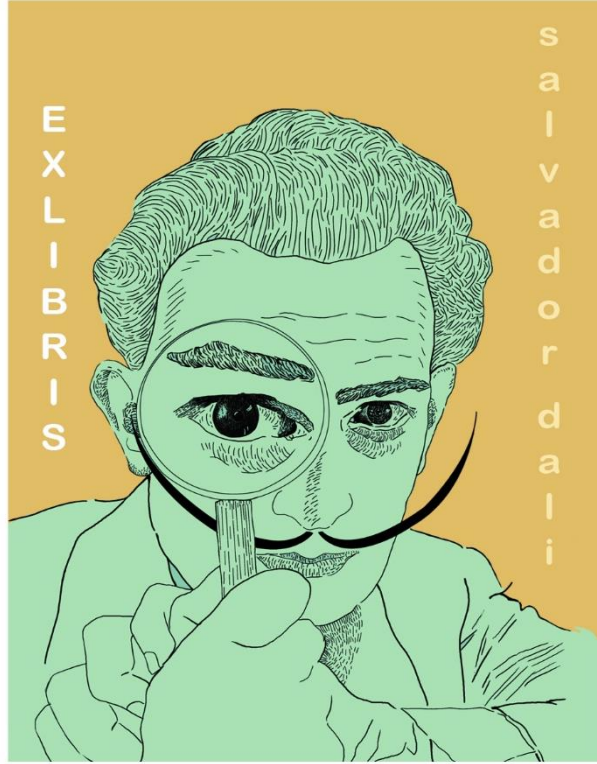

6.13. Tezcan Bahar, CGD (2010).

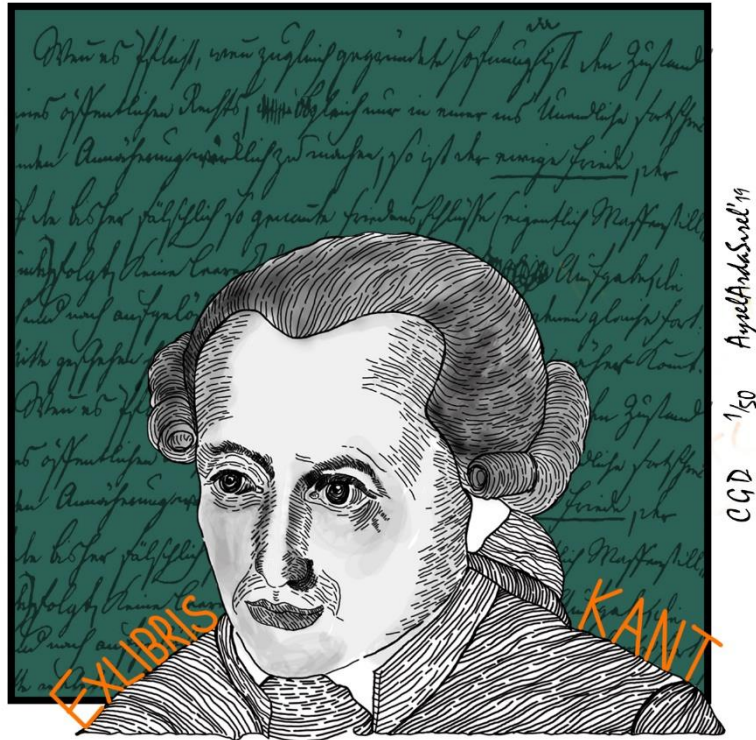
Şekil 6.14. Ozan Uyanık, CGD (2008).

6.2. Dijital Tasarım (CGD) Exlibris Çalışmalarım

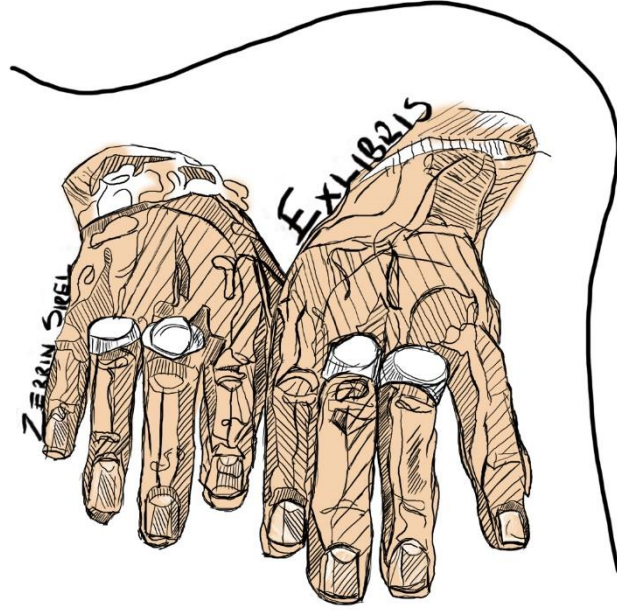

CGD 1/50 AyselArdaSirel'19

Şekil 6.15. Aysel Arda Sirel, CGD (2019).

Şekil 6.16. Aysel Arda Sirel, CGD (2019).

CGD 1/70 AyselArdaSirel'19

Şekil 6.17. Aysel Arda Sirel, CGD (2019).

CGD 1/10 AyselArdaSirel'18

Şekil 6.18. Aysel Arda Sirel, CGD (2018).

CGD

1/5

Aysel Arda Sirel'17

Şekil 6.19. Aysel Arda Sirel, CGD (2017).

CGD

1/10

Aysel Arda Sirel'13

Şekil 6.20. Aysel Arda Sirel, CGD (2013).

CGD

1/6

AyselArdaSirel'14

Şekil 6.21. Aysel Arda Sirel, CGD (2014).

CGD

1/10

AyselArdaSirel'13

Şekil 6.22. Aysel Arda Sirel, CGD (2013).

7. BÖLÜM

SONUÇ

7.1. Özet

Geçmişten günümüze gelen tarihi bir kavramın değişim ve gelişim süreci incelenmiştir. Sanat dalları özellikle resim ve grafik tasarım alanlarına etkisi görülmüştür. Disiplinler arası etkileşim ile bir iletişim aracından, bir sahiplik etiketinden nasıl sanat eserine evirildiği görülmüştür.

Baskı resim, resim, tipografi, grafik tasarım unsurları ve illüstrasyon çalışmaları ile büyük bir uyum içinde yaratıldığı, tamamen özgün ve adına yapılan kişiye özel çalışmalar ortaya koymak için sanatçının araştırma ve tasarım süresinde oldukça özenli ve titiz bir çalışma içerisinde olması gerektiği öğrenilmiştir.

Ülkemizde güzel sanatlar eğitiminde yeterince üzerinde durulmayan bu konu ile ilgili daha çok araştırma yapılmalı ve öğrencilere öğretimi yaygınlaşmalıdır.

Atölyelerde gerekli düzenek ve malzemelerin sağlanmasıyla öğrenciler çalışmalara teşvik edilmelidir. Tamamen özgün yapıtlar olan exlibrisler hayal gücünü geliştirmek için de etkin bir rol oynamaktadır.

Kişisel özelliklerin ve sanatçının yaratıcılığının buluşması ile uyumlu bir çalışma ortaya koymak oldukça zevkli bir sürece ev sahipliği yapmaktadır.

Ulusal ve uluslararası yapılan yarışmalar daha çok duyurulmalı ve katılıma teşvik edilmelidir. İlkemizde bulunan exlibris dernek ve müzelerinin tanıtımları yaygınlaşmalıdır.

7.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Ülkemizde yalnızca bir adet yazılı kaynağın bulunduğu exlibris konusunda yazılı ve görsel kaynak taramaları yapıp, Türkçe ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Hala yaşamakta olan değerli sanatçı Yunus Güneş'den özel exlibris dersleri alınarak edinilen deneyimler yazılı olarak konulara ışık tutmuştur. Baskı tekniklerinin de ayrıntılı anlatımıyla hem baskı sanatı hem exlibris detaylı olarak ele alınmıştır. Konuya ilgisi olan kişiler için araştırmalara ışık tutacak bir kaynak olabilir.

7.3. Araştırmanın Kısıtları

Exlibris konusundaki Türkçe kaynakların yetersizliği nedeni ile ulaşılabilen tüm tezler, makaleler, dergi, röportaj ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Özellikle Türkiye'de 2000'li yıllar sonrası değer ve ilgi gören bu sanat çalışmaları ile ilgili bilgilere ulaşmak oldukça zor olmuştur. Türkiye'de bu alanda ustalaşmış hocalar ile görüşülüp sözlü olarak bilgiler alınmış, video şeklinde izin doğrultusunda kaydedilmiştir.

7.4. Geleceğe Yönelik Çalışma Alanları

Exlibrisin günümüzde tarihte olduğu gibi talep görmemesi, yayın evlerinin dijital basım sticker şeklinde hazır exlibrisleri satmasıyla bu alana verilen değer azımsanmış ve emeksiz ulaşılması kolay hale getirilmiştir.

Usta sanatçılar ve önemli kişiler adına hala exlibrisler yapılıyor olsa da halk arasında yaygın bir talep değildir. Ülkemizde sadece exlibris konusunda iş olanağı pek mümkün değildir. Ancak grafik tasarım ile ilgilenen kişiler ve ressamlar tarafından uygulanarak bir çalışma alanı oluşabilir.

KAYNAKÇA

Kitap Kaynakları

- Akay, B. (2004) *Resim Sanatı, Ankara: Gölge, s,96.*
- Becer, E. (1997) *İletişim ve Grafik Tasarımı, Ankara: Dost Kitapevi, s.176.*
- Ketenci, H. F., Bilgili, C. (2006) *Yongaların 10.000 Yıllık Gizemli Dansı, Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, s.51,52,135,256.*
- Pektaş, H. (2014) *Exlibris, İstanbul: İstanbul Exlibris Derneği (İED), s.11-77.*
- Teker, U. (2009) *Grafik Tasarımı ve Reklam, İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi, s.177*
- Uçar, T.F. (2004) *Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, s.183*
- Üstüner, A. C. (1989). *İspanyol Resim Sanatı. İstanbul: Engin Yayıncılık, s.120.*

Makale Kaynakları

- Sayın, Z. (2017) *Sanatçı Göstergesi Olarak Exlibris, Ankara: Ulakbim Dergi Park “EX-LIBRIST” Uluslararası Exlibris Dergisi/Cilt 4/Bölüm 7*
- Kırıçoğlu, O. T. (2014) *Exlibrisin Üç Yönü: Bir Sanat Eseri, İşlevsel Bir Nesne, Bir Eğitim Konusu, Ankara: Ulakbim Dergi Park “EX-LIBRIST” Uluslararası Exlibris Dergisi/Cilt 1/Bölüm 2*
- Pektaş H. (2014) *Türkiye’de Exlibris, Ankara: Ulakbim Dergi Park “EX-LIBRIST” Uluslararası Exlibris Dergisi/Cilt 1/Bölüm 1*

Tez Kaynakları

- Can, Ş. (2008) *Gravür (Çukur Baskı) Teknikleri, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Kara, E. (2010) *Resim Sanatı Bağlamında Litografi, Yayımlanmış Sanatta Yeterlilik Metni, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

- Çakıroğlu, L. (2015) *Özgün Baskı ve Tekstil Uygulamaları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı

İnternet Kaynakları

- İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi. (t.y). *Baskı Teknikleri*. <https://imoqa.org/pages/baski-teknikleri-techniques> (20 Haziran 2016)
- İstanbul Exlibris Derneği. (11 Mart 2015). *Exlibris Nedir?* <http://www.aed.org.tr/tr/ekslibris/> (05 Temmuz 2016)
- İstanbul Sanat Evi, (19 Şubat 2015). *Özgün Baskı Nedir Çeşitleri Nelerdir?* <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-dunyasi/ozgun-baski-nedir/> (10 Temmuz 2016)
- Art Manik (24 Eylül 2014). *Tarihin En Ünlü Ex Libris Çalışmaları*. <http://www.artmanik.com/tarihin-en-unlu-ex-libris-calismalari/> (10 Temmuz 2016)
- Işık Üniversitesi. (t.y.). *Exlibris Sanatı: Anlamı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Exlibris Çalışmaları*. <https://www.isikun.edu.tr/web/804-422511/isik-university/hakkinda/hakkinda-basin-odasi-yazili-basin-eks-libris-sanati-anlami-tarihsel-gelisimi-ve-turkiyedeki-ekslibris-calismalari> (13 Temmuz 2016)
- Marmara Üniversitesi (11 Ocak 2003). Yunus Güneş “Exlibrislerim” <http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/yunus/> (30 Temmuz 2016)
- İstanbul Exlibris Derneği (11 Mart 2015). *Exlibrisin Tarihi Gelişimi*. <http://www.aed.org.tr/tr/ekslibris-tarihi/> (5 Ağustos 2016)
- E-Skop (6 Temmuz 2012). *"Goya: Zamanının Tanığı-Gravürler ve Resimler" ya da Hayallere Özgürlük!* <https://www.e-skop.com/skopbulten/goya-zamaninin-tanigi-gravurler-ve-resimler-ya-da-hayallere-ozgurluk/811> (7 Ağustos 2016)
- Zea Mays Printmaking (22 Eylül 2010). *Big Soft Ground Research Test 1*. <https://www.zeamaysprintmaking.com/research/technical-research/soft-ground-with-big/big-soft-ground-research-test-1/> (10 Mayıs 2017)

- İstanbul Exlibris Derneği (t.y). *Galeri*. <http://www.aed.org.tr/tr/galeri/> (15 Mart 2017)
- Museo Goya (t.y). *The Famous American, Mariano Ceballos*. <https://museogoya.ibercaja.es/en/obras/the-famous-american-mariano-ceballos> (10 Haziran 2018)
- Doc Player (t.y.). *Gravür (Çukur Baskı) Teknikleri*. <https://docplayer.biz.tr/3716404-Gravur-cukur-baski-teknikleri.html> (25.05.2019)
- Etsy (t.y.). *Ex Libris Sticker*. <https://www.etsy.com/hk-en/search?q=exlibris+sticker> (02 Temmuz 2019)
- Hasip Pektaş (t.y). *Exlibris Baskı Teknikleri ve Exlibris Yarışmalarına Hazırlık Süreci*. <http://www.hasippektas.com/Ekslibris%20Yarismalarina%20Hazirlik.pdf> (10 Mayıs 2019)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı ve Soyadı : Aysel Arda Sirel
Doğum Tarihi / Yeri : 01.01.1992 / Balıkesir
E-mail : aysel.sirel@gmail.com
Telefon : 0542 554 53 38

EĞİTİM DURUMU

-2006-2010: Yılmaz Akpınar Anadolu Kız Meslek Lisesi Grafik Tasarım Bölümü
-2010-2014: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği
-2015-2019: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Bölümü Tezli Yüksek Lisans

Yabancı Dil : İngilizce/ Orta Seviye

İŞ TECRÜBESİ

-2018- Hala Çalışıyor : Wannart Bağımsız Sanat Platformu, Sosyal Medya Yöneticiliği ve Yazarlığı
-2018 (Proje Bazlı Çalışma): Uniq Expo Joan Miro Sergisi, Müze Sorumlusu
-2017-2018 : Gusto Giyim, Görsel Tasarım Elemanı
-2015-2017 : Niş Art Gallery, Küratör ve Galeri Yöneticiliği
-2013-2014 : Tükemat Matbaacılık, Grafik Tasarım Elemanı
-2012-2014 : Meran Ofset, Grafik tasarım ve Baskı Elemanı

SERTİFİKA VE KURSLAR

-İsmek, Moda Tasarım Kursu Sertifikası
-YDS Academy, Yabancı Dil Eğitimi, Preintermediate Kur Sertifikası
-Articano Studios, Güzel Sanatlara Hazırlık Eğitimi
-KAÇUV, Prof. Dr. Aygun Tuğay “Ay Yolcusu” Sergisi destek çalışması.